

२४ गायत्री गीता

आध्यात्मिक कडी (Ciri)

तंत्री : संपादक : कैलासभट्टेन ऐन. परीअ

॥ परम तेजदात्री मा गायत्री ॥

ॐ भूर्भुवः स्वः ॐ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ॐ ॥

શ્રી ગાયત્રી ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ

અમદાવાદ-૧૬

[૨૭. નં. ૩૩૬૧]

ગાયત્રી ઉપાસક પૂજ્ય શ્રી શાસ્ત્રીજીએ (નરેન્દ્રભાઈ ખી. દવે) માર્ચ ૧૯૭૫થી મા ગાયત્રીના આદેશથી લોકસેવાનો અભિગમ સ્વીકાર્યો છે. આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિથી ત્રસ્ત વ્યક્તિઓને વ્યક્તિગત મુલાકાત આપી તેમના પ્રશ્નો સુલઝાવવાનો પ્રયત્ન તેઓ વિના મૂલ્યે કરી રહ્યા છે. અસાધ્ય બિમારીથી વ્યથિત વ્યક્તિઓને પૂજ્યશ્રી મા ગાયત્રીના આદેશ અને માર્ગદર્શન અનુસાર શક્તિપ્રદાનની સારવાર આપી રોગમુક્ત કરવાનો પ્રયાસ કરે છે. અભિમંત્રિત જીવનજીન માનવીનું જીવન બનાવે છે અને જીવન બચાવે છે.

ભારતમાં અને વિદેશોમાં પૂજ્યશ્રીની સેવાનો લાભ વિશાળ જનસમુદાયે લીધો છે અને લઈ રહ્યા છે. યંત્રયુગમાં જીવતા માનવીને આધ્યાત્મિક શરણનો સીધો, સરળ રાહ બતાવી માનસિક શાંતિનો અનુભવ કરાવે છે.

પૂજ્યશ્રીના આ અનોખા અને વિરલ કાર્યકરનો લાભ કોઈ પણ જ્ઞાતિ, જાતિ, ધર્મ કે સમ્પ્રદાયના વિશાળ જનસમુદાયને મળી શકે તેવા શુભ આશયથી પૂજ્યશ્રીની પ્રેરણા અને મા ગાયત્રીની કૃપાથી શ્રી ગાયત્રી ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટની સ્થાપના કરવાનો એક નવ પ્રયાસ કર્યો છે.

આ ટ્રસ્ટના મુખ્ય હેતુઓ નીચે પ્રમાણે છે :

- (૧) ગરીબ તથા જરૂરવાળા માણસોને દરેક પ્રકારે મદદ કરવી.
- (૨) કોઈ પણ પ્રકારના શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં મદદ કરવી.
- (૩) આધ્યાત્મિક સારવાર-કેન્દ્ર સ્થાપી અસાધ્ય બિમારીમાંથી લોકોને રાહત અપાવવી.
- (૪) કુદરતી આકતમાં સપડાયેલાઓને સહાયરૂપ થવું.
- (૫) વિશ્વબંધુત્વની ભાવના કેળવી માનવજાતને દરેક વિષમ પરિસ્થિતિમાં સહાયરૂપ થવું.

અમારા આ નવ પ્રયાસને આપ વધાવી લેશો અને વેમવંતો બનાવશો તેવી નવ વિનંતી.

આભાર સહ.

સરનામું :

કે. એન. પરીખ

મેદનનો બંગ્લો, સીવીલ હોસ્પિટલ કમ્પાઉન્ડ,
અસારવા, અમદાવાદ-૧૬. (ગુજરાત) (ઇન્ડિયા)

ફોન : ૩૭૯૦૯૭

કે. એન. પરીખ

મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી

શ્રી ગાયત્રી ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ

આ ત્રૈમાસિક અંક
જન્યુઆરી,
એપ્રિલ,
જુલાઈ
અને
ઓક્ટોબર
માસમાં
પ્રગટ થશે.

વાર્ષિક લવાજમ
રૂપિયા ૬૨૫

પ્રકાશક :
શ્રી કૈલાસબહેન એન. પરીખ
શ્રી ગાયત્રી કાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ,
મેટ્રન ક્વાર્ટર્સ,
ન્યુ સિવિલ હોરિપટલ કમ્પાઉન્ડ,
અસારવા,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૧૬

મુદ્રક :
કાન્તિભાઈ મ. મિસ્ત્રી,
આદિત્ય મુદ્રણાલય,
રામખડ,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૧

આધ્યાત્મિક કેડી

વર્ષ ૬] • જન્યુઆરી : ૧૯૮૭ • [અંક ૧ લેા

અનુક્રમણિકા

૧. આત્મસંયમ : પ્રભુ પ્રત્યેની ગતિ	...	...	૩
૨. ઉપાસનામાં આગળ વધીએ...	...	...	૭
૩. દીપ અને આરતી	...	...	૧૨
૪. મંત્રરટણથી નવું જીવન મળ્યું!	...	...	૧૫
૫. શક્તિની મસ્તીમાં ધૂમતો ગરબો	...	...	૧૬
૬. આત્મગુજન-૧૧	...	...	૨૦
૭. પૂજ્ય ગુરુદેવના સાન્નિધ્યની પળોમાં...	...	...	૨૨
૮. જ્ઞાનગોષ્ઠિ	...	...	૨૭
૯. કાવ્યપ્રસાદ	...	...	૩૦
૧૦. સમાચાર	...	...	૩૧

આપનું સન ૧૯૮૭ ના વર્ષનું 'આધ્યાત્મિક કેડી'નું લવાજમ રીન્યુ કરાવી લેવા વિનંતી. પાંચ વર્ષનું એક સામકું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવે છે.

આધ્યાત્મિક કેડી

જાન્યુઆરી : ૧૯૮૭

આત્મસંયમઃ પ્રભુ પ્રત્યેની ગતિ

આપણા સમગ્ર જીવનકાળ દરમ્યાન આપણે જે કંઈ દુઃખ, વેદના અનુભવીએ છીએ, મુશ્કેલીઓ, આપત્તિઓ વેઠીએ છીએ તેના મૂળમાં મોટે ભાગે સંયમનો અભાવ રહેલો છે. જીવનની ભૌતિકતાથી માંડીને આધ્યાત્મિકતાની ગતિ સુધીના સમયમાં અને આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રે પદાર્પણ કર્યા પછી પણ આપણા ઈચ્છની ઉપાસનામાં આ સંયમ અનિવાર્યપણે આવરયક બની રહે છે.

જીવનમાં કશુંક પણ નાનું-મોટું સિદ્ધ કરવા સંયમ કેળવાય તે જરૂરી લાગે છે. અને મનુષ્ય માત્રે આત્મસંયમ કેળવવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. 'આત્મસંયમ' શબ્દ ચોંકાવે તેવો છે, પણ એ કંઈ બહુ મોટી વાત નથી. આપણે 'આત્મસંયમ' શબ્દને સમજવાનો પ્રયત્ન કરીએ.

આત્મ એટલે પોતાની જાત. આપણે સ્વયમ અને સંયમ એટલે કે કાપ્યુ. આત્મસંયમ એટલે પોતાની જાત પર કાપ્યુ મેળવવો તે.

આત્મસંયમના મૂળમાં માનવીના મનના સાર્ત્તિક અને પવિત્ર વિચારો આધારભૂત બની રહે છે. સાર્ત્તિક અને પવિત્ર વિચારોના આધાર પર સત્સંકલ્પો સ્ફુરી આવે છે અને સત્સંકલ્પથી સંપન્ન બનેલો મનુષ્ય જીવનને ચોક્કસ પ્રકારના પવિત્ર અને સાર્ત્તિક ઢાંચામાં ઢાળવા પ્રેરાય છે. એમાંથી આત્મસંયમ આપોઆપ પ્રગટી જીકે છે.

આત્મસંયમ એ માનવીની પ્રથમ મનની લાવના છે. આત્મસંયમ એ મનુષ્યની સમગ્રલક્ષી એક હૃદ-એક પરિસીમા છે-એક લક્ષમણરેખા છે. માનવીના મનમાં ઉદ્ભવતા લાવો અને સંકલ્પોને માનવી જ્યારે ચરિતાર્થ કરવા તત્પર બને ત્યારે માનવીના શરીર અને મન પર ચોક્કસ પ્રકારની અસરો જન્મે છે, સ્પંદનો સ્ફુરે છે જેને કારણે તે કમશઃ પ્રખરને પ્રખળ આત્મજીવનો અનુભવ કરે છે, બદકે તેનામાં એથી આત્મજીવનો નવો જ પ્રાદુર્ભાવ થાય છે. એવો મનુષ્ય તેજસ્વી ને કાંતિસભર તેમ જ આકર્ષક વ્યક્તિત્વવાળો બને છે.

આપણા જીવન અને ઉપાસનામાં સૌ પ્રથમ આપણે સહભાવ અને સત્સંકલ્પને જન્માવવાથી જીવનની એક ચોક્કસ કેડી નિર્માણ થાય છે. એ કેડીએ પ્રયાણ કરતાં કરતાં પરમ તત્ત્વનું જ્ઞાન અને જ્ઞાન થાય છે. એ જ્ઞાન અને જ્ઞાન થતાં અંતરમાં શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ આલિંગ્ય પામે છે.

મનુષ્ય સ્વભાવની એક ખાસિયત એ છે કે તેને જીવનમાં અનેક અપેક્ષાઓ-આકાંક્ષાઓ જન્મે છે. અનેક ભોગો ભોગવવા તે તત્પર બને છે તે કંઈ ખોટું નથી, બહુ જ સહજ છે, મનુષ્ય સ્વભાવ છે,

પણ એને કોઈક મર્યાદા હોય છે. જ્યારે તે અમર્યાદા બની જાય છે ત્યારે તેનો સંયમ આપોઆપ તૂટી જાય છે.

સંયમ એ કુદરતે નિર્માણ કરેલી એક મર્યાદા છે, પણ ક્યારેક તે કુદરત પણ માઝા મૂકી દે છે ત્યારે સમગ્ર જગત આપત્તિની આંધીમાં ફસાય છે.

વરસાદ જ્યારે માઝા મૂકીને વરસે છે ત્યારે સમગ્ર જનજીવનને વ્યસ્ત ને વેરવિખેર કરી નાખે છે. આ કુદરતની બલિહારી છે. ગતિવિધિ છે અને કદાચ મનુષ્યને પોતાનું ભાન કરાવવા ને પોતાના નિયંત્રણમાં-વશમાં રાખવા જ કુદરત પણ આમ અમર્યાદપણે પોતાની લીલાઓનો પ્રહાર કરતી હોય છે. પરંતુ હરહંમેશ તે પ્રકૃતિ પણ પોતાના નિયમમાં જ પ્રવર્તમાન બને છે. સરિતા અને સમુદ્રને પણ તેના કાંઠાઓ છે. એ એ કાંઠાઓની વચ્ચે જ તેનું વહેણ નક્કી થયેલું હોય છે. આમ જ્યારે કુદરત પોતે પણ મર્યાદા સ્વીકારીને ચાલે છે તેવે વખતે મનુષ્યે પોતે પણ પોતાની મર્યાદામાં રહીને જીવવું ને કુદરતને, કુદરતની ગતિવિધિને, પરમ તત્ત્વ ને તેની લીલાઓને આધીન બનીને, વશ પતીને ચાલવું એક પવિત્ર ફરજ બની રહે છે.

આત્મસંયમનો એક અર્થ સીધી લીટીમાં જીવનવ્યવહાર ચલાવવો તેવો પણ કરી શકાય છે. આપણા વ્યવહારમાં આપણે એવા અનેક મનુષ્યોને જોઈએ છીએ કે જેઓ કોઈની પણ કશી ચેલપછપમાં પડ્યા વિના પોતાની રીતે સાર્વિક, પવિત્ર ને નીતિમય જીવન વ્યતીત કરતા હોય છે ને સમાજમાં એવાં લોકો માન અને પ્રતિષ્ઠાનાં અધિકારી બને છે.

માતાજીના-પુત્રના પ્રીતિપાત્ર બનવા સંયમ જીવનવ્યવહાર આવશ્યક ને ઉચિત બની રહે છે.

શરીર, મન અને ભાવનાઓને એકસ પ્રકારે કેળવીશું તે આપણી જાત આપોઆપ સંયમિત થઈ જાય છે. એ માટે આપણી સઘળી વૃત્તિઓ અને પ્રવૃત્તિઓની સમતુલા જાળવવાની જરૂર છે વૃત્તિને પવિત્ર ને સાર્વિક હશે તે પ્રવૃત્તિ પણ એવી જ બને છે. જેવો વિચાર તેવો જ આચાર ચાલે છે અને સાર્વિક આહાર એને પુષ્ટિ આપવામાં ઉપકારક નીવડે છે.

અન્ન તેવો એકાકાર. એટલે આહાર જેટલો પવિત્ર અને સાર્વિક એટલું જ એના દ્વારા બંધાયેલ શરીર અને શરીરમાં રહેલું મન ને તેના વ્યાપારો પણ તેવા જ સાર્વિક ને પવિત્ર બને છે. શરીર અન્નમય છે એમ કહેવાયું છે એટલે જે અનાજ ને તેની વાનગીઓમાં પવિત્ર ને સાર્વિક વિચારોનાં સ્પર્શનો સિંચન થયું છે તે એવી જ પવિત્રતા ને સાર્વિકતા જન્માવે છે. આ એક પાયાની હકીકત છે ને તેથી બને ત્યાં સુધી ધરમાં બનાવેલી જ રસોઈ જમવી ને રસોઈ બનાવતાં બનાવતાં પણ પ્રેમ અને ભક્તિનાં આદેશોને રસોઈની ક્રિયામાં એકાકાર કરવાનો પ્રયત્ન કરવો રહ્યો.

સંયમિત નિદ્રા પણ તે જ રીતે શરીર અને મનમાં તાજગી ને સ્ફૂર્તિ પેદા કરે છે. વધારે પડતી નિદ્રા બાળસ અને બેચેની પેદા કરે છે.

નિયમન કે નિયંત્રણ જીવનના પ્રત્યેક પગલે આવશ્યક બની રહે છે. એનાથી જીવનમાં અનેક રીતે સુખ, શાંતિ અને સ્વસ્થતા આવી મળે છે.

જેમણે પોતાની જાતને, પોતાની લાગણીને, મનને, વિચારોને પૂરેપૂરા નિયંત્રણમાં લીધા છે તેઓને જીવનની ગમે તેવી વિપરીત પળોમાં પણ માર્ગ શોધવાની, ઉકેલ મેળવવાની એક પ્રકારની સૂઝ અને આવહત આપોઆપ આવી મળે છે કારણ એવાઓની યતોદ્દશા અને પ્રજ્ઞા પણ સ્થિર અને શાંતિ

બનેલી હોવાથી સ્વસ્થતાથી વિચારી શકે છે અને સ્વસ્થ વિચારમાંથી ઉદ્દેશ કે માર્ગ આપોઆપ આવી મળે છે.

મનની એક સ્વસ્થ દશાનું જ આ પરિણામ છે. મનની એવી સ્વસ્થતાથી માનવીમાં કદી કેાષ કે ઉતાવળ જન્મતા નથી. કેાષના મૂળમાં માણસના મનની અશાંતિ ને અસ્વસ્થતા જ રહેલા છે. કેાષ પર કાબૂ મેળવવા માનસિક શાંતિ અને સ્વસ્થતા પ્રાપ્ત કરવા જરૂરી છે. જે કે આ ખૂબ દુષ્કર છે તેમ છતાં પ્રયત્ન કરવાથી એ જરૂર પ્રાપ્ત કરી શકાય છે પણ પાછો પ્રશ્ન એ આવીને ઊભો રહે કે શાંતિ કે સ્વસ્થતા પણ પ્રાપ્ત કેવી રીતે કરવી? માતાજીની-ધર્મશ્રીની અનન્ત શક્તિઓ, અકળ લીલાઓ, અન્તર્યામિતા વગેરે જેવા ગુણોના વિચારો અને નામ-જપના સ્મરણથી અચૂક શાંતિ ને સ્વસ્થતા પ્રાપ્ત કરાય છે.

માનવીનું મન માંકડા જેવું છે. તે પ્રત્યેક પળે આમથી તેમ ભમતું ને નાચતું રહે છે. જીવનના સ્થૂળ ને ભૌતિક ભોગવટાઓમાં, ઇન્દ્રિયોના ક્ષણિક સુખોમાં જ તેને રુચિ અને રસ પેદા થાય છે. એ રુચિ અને રસને મર્યાદિત કરીને પરમ તત્વના ઐશ્વર્યમાં ચિત્તને અભિરુચિ થાય, સમસ્ત અસ્તિત્વ તેનામાં લીન બની તે જ તરફ દોટ મૂકવા પ્રેરાઈને થનગની રહે તેવા પ્રયત્નો આદરવા સલામ.

આ ને આવા પ્રયત્નો આદરાઈને એકાકાર થતાંની સાથે જ સંયમનું ચોક્કસ પ્રકારનું રૂપ ધારણ થવા માંડે છે. પણ હવે માનવીએ નવેસરથી પાછો સાચો સંયમ ઠાપવવાની ને સાવચેત રહેવાની આવશ્યકતા ઉપરિચિત થાય છે.

કારણ આ બધું પરમતત્વના પ્રતાપે-માતાજીની કૃપાદષ્ટિથી પ્રાપ્ત કરી શકીએ છીએ. પ્રયત્નરૂપ આપણે કેવળ નિમિત્ત માત્ર છીએ. આ નિમિત્તને રચાને આપણો 'હું'-અહમ્-અહંકાર ન આવે તે જરૂરી છે. કારણ કે હવે જ પરમતત્વની-માતાજીની સાચી શ્રદ્ધાપૂર્વકની શરણાગતિના ભાવ ભરી ઉપાસનાનો આરંભ થાય છે. એમાં અહંકારની ગેરહાજરી અને આત્મસંયમની ઉપસ્થિતિ અનિવાર્ય અને આવશ્યક છે.

અહંકારને કારણે આપણી શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ અવરોધાય છે. પરમતત્વ સાથે અનુસન્ધાન થઈ શકતું નથી. આત્મસંયમ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિને દઢ બનાવે છે. ભક્તિને સધન બનાવે છે કારણ એમાં કેઈ સંકલ્પ-વિકલ્પ જન્મતા નથી. ચિત્ત નિર્વિકલ્પ દશા અનુભવે છે અને નિર્વિકલ્પ દશામાં ચિત્ત કેવળ પ્રભુના-ધૃષ્ટના-માતાજીના ધ્યાનમાં-સ્મરણમાં-ચિન્તનમાં-મનનમાં જ લીન અને મસ્ત બની રહે છે. આ મસ્તી પેલા દિવ્ય અને ભવ્ય રૂપની ઝાંખી કરાવે છે. માનવી ક્રમશઃ પ્રભુની નિકટ સરતો બધ છે. સમયાન્તરે આ નિકટતા પ્રભુ સાથે અદ્વૈત સાધી આપવામાં, પ્રભુની પ્રાપ્તિ કરાવી આપવામાં ઉપકારક બની રહે છે.

આમ આપણું ચિત્ત અને સમગ્ર અસ્તિત્વ ઉપાસનામાં ભક્તિમાં જોડાયા પછી, લીન થયા પછી, અભિમુખ થયા પછી પાછો પણ સંયમ વિશેષરૂપે આવશ્યક બની રહે છે, જે આપણને અહંકારથી રહિત બનવા-બનાવવામાં ઉપકારક નીવડી રહે છે. જમનિયન્તાની આ વિશાળ સૃષ્ટિમાં આપણે એક ક્ષુદ્ર-ક્ષુદ્રક જન્તુ સમાન જ છીએ. આપણી કોઈ જ હેસિયત નથી. આપણે જે કંઈ છીએ તે કેવળ આપણાં પ્રારબ્ધ કર્મોને આધીન છીએ અને એ આપણે ભોગવવાં જ સલામ. આપણે આપણા ધૃષ્ટની-માતાજીની ઉપાસના કરીએ છીએ, તેને ઉપાસના કે ભક્તિનું મોહું નામ આપવા કરતાં આપણે તે નિત્યક્રમ છે, કાર્ય છે. આપણા ધૃષ્ટનું સ્મરણ કરવાનો એ કેવળ પ્રયત્ન છે. આપણી એ હરજ છે, એમ સમજીએ તે વિશેષ ઉચિત છે. કારણ, હું ઉપાસના કરું છું, ભક્તિ કરું છું એવો કર્તાપણાનો ભાવ અને સતત જ્ઞાન આપણામાં અહંકાર પ્રેરે છે જે આપણે માટે ખતરનાક નીવડી શકે છે.

આધ્યાત્મિક કેડી, જાન્યુઆરી, '૮૭]

જીવન અને આધ્યાત્મિકતાની દૃષ્ટિએ આપણે જે કંઈ કરીએ છીએ તે આપણી ફરજરૂપે કરીએ છીએ, ઈશ્વરને ખાતર કરીએ છીએ. આપણાં સધળાં કાર્યો નિષ્ઠા અને વફાદારીપૂર્વક બજાવીએ એ જ આપણું પરમ કર્તવ્ય છે અને એમાં પ્રેમ અને ભાવના ભળે તો સોનામાં સુગન્ધ ભળ્યા જેવું થાય. આપણામાં આવો ભાવ કેળવાય ત્યારે જ તે આપણામાં સદ્ભાવ ને સમતા પ્રેરી શકે છે ને ત્યાં પછી અહંકાર રહેતો નથી.

ઇષ્ટની-માતાજીના સાચી ઉપાસનાનો આરંભ અહીંથી થાય છે. આપણે જ્યારે માતાજીને શરણે જઈએ છીએ ત્યારે તેમનો કૃપાપ્રસાદ તો અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય જ છે, પણ ઉપર કહ્યું તેમ આપણું મન માંકડા જેવું છે. તે સહેજમાં ફૂદાફૂદ કરવા લાગી જાય છે. માતાજીની સહેજસાજ કૃપાના અનુભવો થતાં જાણે આપણને શું નું શું પ્રાપ્ત થઈ ગયું હોય તેમ કંઈક પ્રાપ્ત કર્યાનો ભાર આપણે અનુભવી રહીએ છીએ, જે ન થવું જોઈએ, અને એટલું જ વળી બસ ન હોય તેમ આધ્યાત્મિકતાના-ઉપાસનાના-ભક્તિનાં ઉત્તુંગ શિખરોને આંખી જવાની ખ્વાહેશમાં આપણે વ્યર્થ ફાફાં મારતા ફરીએ છીએ. કંઈક વિશેષ પ્રાપ્ત કરવાની લાલચમાં અહીંતહીં ચર્ચા-વિચારણા ને વિતંડાવાદમાં સરી પડીએ છીએ એ ઉચિત નથી, એથી કશું સિદ્ધ કે પ્રાપ્ત કરી શકાતું પણ નથી.

અહીં આત્મસંયમ કેળવવો ને દાખવવો જરૂરી બને છે. ઇષ્ટનું-માતાજીનું નામ-સ્મરણ, જપ, ઉપાસના, ભક્તિ એ મનુષ્યની અંદરની મનોપ્રક્રિયા છે, ભાવપ્રવર્તન છે. એ આપણી અંગત-વ્યક્તિગત બાબત છે. કવચિત્ એની અભિવ્યક્તિ સહજપણે-સ્વાભાવિક રીતે થાય તે યોગ્ય છે પણ એનું પ્રદર્શન કે દેખાડો ન હોય. તેમ જ જ્યાં ત્યાં તેની અભિવ્યક્તિ પણ ન હોય. આપણે જે કંઈ કરીએ છીએ તે આપણી અંદર જ રાખીએ ને ઊતારીએ. આ જગતમાં ભક્તોની લઘુમતિ છે. ઇષ્ટ-ઈશ્વરની-માતાજીની ભક્તિમાં મરત બનીને રાચતો મનુષ્ય સમાજમાં હાંસીપાત્ર કે જૂનવાણી તરીકે ઝાળખાય છે. 'ભગત' કે 'ભક્તાણી'ના કટાક્ષો સમાજમાં સુલભ છે. જેની તેની સમક્ષ ઉપાસના, સ્મરણ, જપ, શ્રદ્ધા અને શરણાગતિની વાતો કર્યા કરવી ખેકાર છે. સામા માણસને મન એનું મૂલ્ય કેટલું છે તેની આપણને ખબર નથી ને એથી આપણે ઉપહાસપાત્ર ઠરીએ છીએ. આપણું ગૌરવને સ્વમાન હણાય છે.

જપ, સ્મરણ, શ્રદ્ધા, શરણાગતિના પાઠો જગદગ્યાએ આપણને જે શીખવ્યા છે તે આપણી અંદર જ ઊતારી દઈ, એનું આચરણ ગોપિત રાખીએ, માતાજીની કૃપાના-આશિષના જે અનુભવો થાય છે તે તેમથી જે આનન્દ જન્મે છે તેને સંયમિત બનાવી બહાર વ્યક્ત કરવાને બદલે અંદર ઊતારીશું તો નિગ્મનન્દની મસ્તીનો કંઈક ઓર જ અનુભવ થાય છે. એ મસ્તી આપણા સધળા વ્યાપારોને સંયમિત બનાવી અંદરથી જગદગ્યાના સ્વરૂપમાં તદ્દુપ ને તકદાર બનાવે છે. એ તદ્દુપતા વેદજનનીની વિસૈષ સંનિકટ લઈ જાય છે. એ જ સંનિકટતા માતાજી સાથે આત્માનુસન્ધાન કરાવી આપે છે. માતાજી સાથે આત્માનુસન્ધાન થતાં માતાજી અહર્નિશ આપણી સાથે ને સામે જ છે. આપણું સમગ્ર અસ્તિત્વ આપણા ઇષ્ટ પ્રત્યે-માતાજી પ્રત્યે ગતિ કરી રહે છે પણ એ ત્યારે જ શક્ય બને જ્યારે આપણો પુરુષાર્થ, આપણા સધળા વ્યાપારો-સ્પંદનોને સંયમિત બનાવી અંદર ઊતારી દીધાં હોય ત્યારે. એ કાંઠા વચ્ચે સીમિત અને સંયમિત બનીને વહેતાં સરિતા અને સમુદ્રના પ્રવાહનું દર્શન આહલાદક બની રહે છે તેમ અંતરના સંયમિત વ્યાપારોનો પ્રવાહ પણ આહલાદ અને આનન્દ અવશ્ય જન્માવે છે.

મારી દૃષ્ટિએ મનુષ્યના માનસિક શાંતિ અને આનન્દ આત્મસંયમમાંથી જ જન્મે છે ને વહી આવે છે. આત્મસંયમમાંથી અન્તર્મુખતા જન્મે છે ને એ અન્તર્મુખતા ઈશ્વર ભણી-માતાજી તરફ દોરી જાય છે.

ઉપાસનામાં આગળ વધીએ

શાસ્ત્રીજી

ઉપાસના-આધ્યાત્મિકતાના પ્રારંભકાળે સ્વાભાવિક રીતે જ મનુષ્યમાં પરમતત્ત્વના અસ્તિત્વનો સ્વીકાર થયેલો જોવા મળે છે. ઉપાસકે પોતપોતાના ઇષ્ટમાં સહજભાવે જ શ્રદ્ધાપૂર્વક શરણાગતિ સ્વીકારી હોય છે. પરમતત્ત્વનો-પોતાના ઇષ્ટનો-માતાજીની શક્તિનો સ્વીકાર કર્યા પછી શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ-પૂર્વક તેની ઉપાસનાના નિત્યક્રમનો પ્રારંભ થાય છે. ઉપાસનાને નિત્યક્રમમાં વધી લેવાની છે. ઉપાસના માત્ર માટે બ્રહ્મમુહૂર્ત સર્વશ્રેષ્ઠ છે તે સૌને વિદિત છે. તેથી તે અંગે વિશેષ કહેવાનું રહેતું નથી. ઉપાસનાના આરંભ પછી દરેકને વત્તેઓછે અંશે ભૌતિક અને આધ્યાત્મિક ઉભય રીતે કંઈક ને કંઈક ફાયદો થાય છે, સુખ-શાંતિનો અનુભવ થાય છે. આ કેવળ બાહ્ય-ઉપરછલ્લી કે ભૌતિક સફળતા છે. અહીં અટકવાનું નથી. અટકવું જોઈએ પણ નહિ.

ઉપાસના ક્ષેત્રે આગળ વધવા માટે, ઉપાસકને પોતાના ઇષ્ટની-માતાજીની વધુ સમીપ જવાની જ્યારે ઉત્કંઠા-અપેક્ષા જાગે ત્યારે તેણે અવિરત પુરુષાર્થ આદરવાનો રહે છે. તે એ કેવી રીતે થઈ શકે તે આપણે જોઈએ.

સૌ પ્રથમ તે શ્રદ્ધા, શરણાગતિ, મા-બાળકનો સમ્બન્ધ અને નિષ્કામ ભાવ જરૂરી છે. તે તે આપ સૌ જાણો જ છો. તેમાં મન-વચન ને કર્મથી પવિત્ર રહેવું-બનવું વિશેષ આવશ્યક ને અનિવાર્ય પણ છે. એ સાથે જ દિલમાં માતાજી માટે-પોતાના ઇષ્ટ માટે, તેની ઉપાસના-સેવા માટે અપૂર્વ-અતૂટ શ્રદ્ધા, પ્રેમ ને લગની, તેમ જ અદમ્ય રસ-રુચિ હોવાં આવશ્યક છે. જેને પરિણામે ઉપાસક સ્વાભાવિક રીતે જ ઉપાસનામાં જોડાય. ઉપાસનામાં જોડાઈને પ્રારંભમાં માળા ફરવતાં ન આવડે કે ન ફાવે તેા કેવળ મન્ત્રજપ કરવાની ટેવ પાડો. માતાજીની સામે પૂર્વાભિમુખ દર્શના આસન પર બેસી ઘૂંટણીપ-અગરબત્તી પ્રગટાવી માતાજીની મૂર્તિ કે છબી સામે દષ્ટિ ને મન સ્થિર કરવાનો પ્રયત્ન આદરી દસ-પન્દર મિનિટ કે અડધો કલાક માળા વિના ફક્ત મન્ત્રજપ કરવાની ટેવ પાડો. મોટેથી બોલો કે મનમાં બોલો. તમને જેમ અનુકૂળ પડે તેમ. મોટેથી બોલશો તેા મન્ત્રના ઉચ્ચારણોનાં આદોલનો આપણી આનુબાનુના સમગ્ર વાતાવરણમાં ને આપણા અસ્તિત્વમાં પેદા થઈ મન, અંતઃકરણ અને વાતાવરણમાં એક પ્રકારની આહ્લાદકતા-રમણીયતા અનુભવાશે જેનો બહુ મોટો પ્રભાવ પડે છે.

મન્ત્રજપનો મહાવરો પડે પછી માળા ફરવાનો પ્રયત્ન કરો. એક માળાથી શરૂઆત કરો. કોઈ પણ જાતની તકલીફ પડે તેા ગભરાશો નહિ. મા પાસે-ઈશ્વર પાસે બાળક બનીને-શરણાગતિ સ્વીકારીને-નમ્ર બનીને જશો તેા તમારી તકલીફો દૂર થઈ આપોઆપ અંદરથી જ પ્રેરણા ને માર્ગદર્શન મળ્યા કરશે.

થોડાક સમય એક માળાનો ક્રમ સ્વીકાર્યા પછી ત્રણ માળા કરવાનો નિયમ કરો.

માળા એકી સંખ્યામાં કરવી આવશ્યક છે.

આ સાથે જ ધ્યાનમાં દરરોજ બેસવાની ટેવ પાડો. મંગળ અને ગુરુવારે રાત્રે દસ વાગ્યે દસ મિનિટ ધ્યાન કરવાનું એ કલ્પું જ છે. તે ન બને તેા પ્રાતઃકાળે આરથી પાંચના સમયે દરમ્યાન ધ્યાન

[આધ્યાત્મિક કેલી, જાન્યુઆરી, '૮૭]

કરવાની ટેવ પાડો. ધ્યાન કરતાં જે કંઈ અનુભવ થાય તે માની કૃપાપ્રસાદી સમજી, તે પ્રમાણે થવા દઈ, તે અંગે ચર્ચા-વિચારણા-વિવાદ કર્યા વિના, તેને પ્રગટ કર્યા વિના, અંદર ઊતારી, તમે તમારો નિત્યક્રમ ચાલુ રાખો.

ચિત્ત એકાગ્ર ન થવાની, વિચારો આવ્યા કરવાની ફરિયાદ તમે સ્વાભાવિકપણે જ કરશો. એ અંગે અગાઉ અનેકવાર કહી ગયો છું તે ફરી પાછો કહું કે, ચિત્ત એકાગ્ર થવું ખૂબ દુષ્કર છે. વિચારોને બાવવા દો. એ આપોઆપ શાંત થઈ જશે. વિચારોની સાથે પણ જપ ચાલુ રાખો. ધ્યાન ચાલુ રાખો. માતાજીને પ્રાર્થના ને વિનંતી કરતા રહેશો તો નિત્યક્રમ વિશેષ સુલભ ને સરળ બની રહેશે.

તથ્ય પરથી પાંચ માળા પર આવો.

વચ્ચે વચ્ચે ક્યારેક અનુષ્ઠાન કરવાનું પણ રાખો. આવા અનુષ્ઠાનથી વિશેષ ઉપાસના થઈ શકશે. પણ અનુકૂળતા હોય તો જ અનુષ્ઠાન કરવું. કારણ ત્રણેક કલાક તો સહેજે તેમાં ફાળવવા પડતા હોય છે. સૌ પ્રથમ ચોવીસ હજારથી શરૂઆત કરો. ચોવીસ હજારનું અનુષ્ઠાન સરળતાથી-સહજ રીતે-સ્વાભાવિકપણે કોઈ પણ તકલીફ વિના થઈ શકતું હોય તો સવા લાખનું પણ અનુષ્ઠાન થઈ શકે છે. સવા લાખનું અનુષ્ઠાન ન થાય તો વર્ષે એકાદ-બે ચૈત્ર ને વ્યાસો માસમાં અનુકૂળતા પ્રમાણે અનુષ્ઠાન કરવું જોઈએ. થઈ શકે. એથી વિશેષ શક્તિ સમ્પ્રાપ્ત થાય છે.

માળા વધારતાં વધારતાં સાત ને અગિયાર સુધી પહોંચી શકાય છે. કેટલાક વળી રોજ એકવીસ કે સત્તાવીસ માળા સુધીના પણ જપ નિત્ય નિયમથી કરતા હોય છે.

હવે આટલા સમય દરમ્યાનમાં દરેક ઉપાસકને વધતે જાય અંશે કંઈક ને કંઈક આહલાદક અનુભવો થતા જ હશે, થઈ શકે. ભૌતિક રીતે બધી બધી સમસ્યાઓ-ગૂંચવણો ઉકલી જાય અને-અન્ય અનેક રીતે ફાયદો થાય. માનસિક, શારીરિક કૌટુંબિક, આર્થિક અનેક રીતે સુખ-શાંતિ-આનન્દનો અનુભવ થાય. ઉપાસના ક્ષેત્રે પણ માતાજીની કૃપાના અનેકવિધ અનુભવો થાય તે સ્વાભાવિક છે.

કદાચ કોઈને કશો જ અનુભવ ન થાય તો તેણે નિરાશ થવાની કે જેરમાર્ગે દોરાવાની કે બાહ્ય પળોબણમાં ઊતરવાની જરૂર નથી. તેઓ શ્રદ્ધા, શરણાગતિ, નિષ્કામ ભાવે મા-બાળકનો સમ્બન્ધ કેળવી પોતાની ઉપાસનાનો ક્રમ અવિરતપણે ચાલુ રાખે. જેમ જેમ કર્મો કપાતાં જશે તેમ તેમ માતાજીની સમીપ પહોંચી શકાશે.

કેવળ વધારે માળા કર્યાથી જ કામ પતી જતું નથી. મહત્ત્વ વધારે માળા કરવાનું કેવળ નથી. આપણું સાધ્ય-આપણું ધ્યેય તો આપણું ચિત્ત-અન્તઃકરણ કેટલું માતાજીના સ્વરૂપમાં-સ્મરણમાં એકાગ્ર-લીન બને છે તેનું છે. કેવળ યત્નવત્ માળાના મથકા કર્યા કરે ને ચિત્ત બાહ્ય પળોબણોમાં-વિચારોમાં અટવાયા કરે તેનો પણ કોઈ અર્થ નથી. માળા દ્વારા કરાતા જપ ચિત્તને માતાજીના સ્વરૂપમાં-ધ્યાનમાં લીન કરવાનું એક સાધન છે. એમ કરતાં કરતાં અંદરથી એક ભૂમિકા તૈયાર થાય છે. મનોબ્યાપારોનું-વાતાવરણનું ચોક્કસ ધડતર થાય છે. અંદરના ઉત્પાતો-ઉધામાઓ કંઈક શાંત થઈ ચિત્ત ઉપાસનામાં એકાગ્ર થવાનો પ્રયાસ આદરે છે અને માતાજીના ધ્યાનમાં-સ્મરણમાં લીન બને છે.

એક તબક્કે એવું બને છે કે માળા કરતાં કરતાં જ ચિત્ત ધ્યાનમાં એકાગ્ર થઈ જાય છે. સ્મરણોનાં સ્પંદનોની આહલાદકતામાં તન્મય થઈ જવાય છે. જપ આપોઆપ બંધ થઈ જાય છે, તો વળી જપ ને ધ્યાન બન્ને એક સાથે થાય છે, ત્યાં માળાની આવશ્યકતા રહેતી નથી. ચિત્ત-અન્તઃકરણ

આપોઆપ જ એમાં લીન તો અને જ છે, પણ ઘણા સાથે માતાજી સાથે એક પ્રકારનું અનુસન્ધાન-સાયુજ્ય સધાય છે. સ્વની ચેતના અલૌકિક ચેતના સાથે એકરૂપ બની જાય છે. આધ્યાત્મિકતાની આ એક ચોક્કસ અવસ્થા છે. ભક્તિની-ઉપાસનાની આ પરાકાષ્ઠા છે. ચરમ અવસ્થા છે. આ અવસ્થા પ્રાપ્ત કર્યા પછી ઈશ્વર પાસેથી પ્રત્યક્ષ-સાક્ષાત્ રૂપે સંકેતો-માર્ગદર્શન પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

જેમ પી. એચ. ડી. કરવા પુસ્તકો દ્વારા વિશેષ અભ્યાસની જરૂર છે તેમ ઉપાસનાનાં વિવિધ શિખરો સર કરવા માટે સાક્ષાત્કાર-આત્મસાક્ષાત્કાર પ્રાપ્ત કરવા માટે પણ ઉપાસનાકીય અભ્યાસ-પુરુષાર્થ વિશેષ જરૂરી બની રહે છે.

વ્યક્તિ પોતાનો અભ્યાસ કરી સધળા મુદ્દાની તે પોતાની મેળે-પોતાની રીતે રજૂઆત કરી શકે છે. તેણે મુદ્દાઓની રજૂઆત માટે પાસે પુસ્તકો રાખવાં નથી પડતાં. તે સ્વયં પોતાની બુદ્ધિશક્તિથી રજૂ કરે છે. તે રીતે ઉપાસનાકીય જપ-ધ્યાનના અભ્યાસ પછી વ્યક્તિ સ્વયં ઉપાસનામાં એટલી એકાગ્ર-ધ્યાની-કેન્દ્રિત-સંપૂર્ણ બની જાય છે કે, તેને માળાની પણ આવશ્યકતા રહેતી નથી. તે કેવળ સ્વયં કોઈપણ જાતના આધાર વિના નિબની-ભાવ-સખળતાથી તેના-મય, તન્મય-તદ્રુપ થઈ જાય છે. તેને આગળ-પાછળનો કોઈ જ ખ્યાલ નથી રહેતો. અંદર-બાહ્ય કોઈ વિદ્વેષ નથી રહેતો. અંદરથી શાંત બની તે અંતર્મુખી બની જાય છે. વ્યક્તિની-ઉપાસનાની આ અંતર્મુખતા વ્યક્તિને-ઉપાસકને અંતર્યામી-દિવ્ય ચક્ષુ અર્પણ કરે છે, જેના દ્વારા ઉપાસક પોતાના ઇષ્ટની-માતાજીની ઝાંખી કરી શકે છે ને એમ તે સાક્ષાત્કાર સુધી પહોંચી શકે છે. પી. એચ. ડી. થયેલ વ્યક્તિ પોતાના વિષયમાં અધિકૃત ગણાય છે, તે વિષયનું તે અધ્યાપન કાર્ય-નિદર્શન કરે છે એટલે કે અન્યને તેનો અભ્યાસ કરાવી શકે છે. તે શિક્ષકની પદવી પર પહોંચે છે તેમ છતાં તે વિષયનો તેનો અભ્યાસ-સંશોધન બંધ નથી થઈ જતાં. વિષયના નિત્ય અભ્યાસથી પોતાના ખ્યાલો-દષ્ટિબિંદુઓને વૈચારિક પુષ્ટિ આપી રજૂ કરે છે. વિષયની ગહનતાને, તેના હાર્દને પામવા-શોધવા પોતાનો માર્ગ અપનાવે છે. ને તે માર્ગે સતત પ્રયત્નશીલ રહે છે.

સાક્ષાત્કાર પ્રાપ્ત કરી ચૂકેલ વ્યક્તિ પણ ઉપાસનાની-આધ્યાત્મિકતાની ઉચ્ચ કક્ષાએ-ચોક્કસ અવસ્થાએ પહોંચી હોય છે. વ્યક્તિને-સમાજને-જગતને તે પોતાની રીતે-પોતે અપનાવેલ માર્ગ દ્વારા-તરીકા દ્વારા ઉપાસનાનું-આધ્યાત્મિકતાનું નિદર્શન કરે છે પણ ત્યાં ઉપાસનાનું-આધ્યાત્મિકતાનું પૂર્ણ-વિરામ આવી જતું નથી. તેની ઉપાસના પૂર્વના નિત્યક્રમ પ્રમાણે અવિરત ચાલુ જ રહે છે ને ચાલુ જ રાખવી જોઈએ એમ હું સ્પષ્ટપણે-દઢપણે માનું છું. કારણ કે પરમતત્ત્વની શક્તિ અનન્ત ને અસીમ છે. તેની શક્તિ વિરાટમાં વિરાટ ને સૂક્ષ્મતાતિસૂક્ષ્મ છે. એ વિરાટ ને સૂક્ષ્મ શક્તિને પ્રાપ્ત કરવા-પામવા આપણામાં પણ તેવી વિરાટ ને સૂક્ષ્મ શક્તિઓ હોવી જોઈએ. એ શક્તિની સમ્પ્રાપ્તિ માટે જ આપણો પુરુષાર્થ અવિરત ચાલુ રહેવો જોઈએ. આપણો વિશ્વાસ દિનપ્રતિદિન વધારે ને વધારે દઢ થતો રહેવો જોઈએ.

આપણે આજથી જ પુરુષાર્થ આદરીએ-આરંભીએ. જેઓ આ ને આવા પુરુષાર્થમાં પ્રવૃત્ત છે તેઓ તેમનો પુરુષાર્થ અવિરત બનાવે. પોતાનો સમય સહેજ પણ વ્યર્થ પસાર ન થવા દે. જેમને માતાજીની સાચા ને ઉત્કટ દિલથી ઉલટબેર ઉપાસના કરવાની ધગશ ને લગની છે તેઓ જરૂર આ પ્રમાણે કરી શકશે.

આપણે બ્રહ્મમુહર્તમાં જ ઉપાસના કરવાનો સૌ પ્રથમ તો સંકલ્પ કરીએ. બ્રહ્મમુહર્ત એટલે

આધ્યાત્મિક કેડી, બા-ચુઆરી, '૮૭]

ચારથી સાતનો બધો જ સમય અને સાનુકૂળતા હોય તો તેથી પણ વિશેષ સમય ઉપાસનામાં-જપમાં-સ્તોત્ર પાઠમાં વિતાવીએ.

કેટલીક વ્યક્તિઓ મેં એવી પણ જોઈ છે ને તેમના મુખેથી સાંભળ્યું પણ છે કે તેઓ ચાર વાગ્યે ઊઠી ત્રણ-પાંચ-સાત માળા કરે છે ને પછી અન્ય કોઈ કાર્ય ન હોવાથી કે ઘરકામની કે નોકરી-ધંધાની ખાસ કોઈ જવાબદારી ન હોવાથી કે ખીજાં કાર્યો મોટેથી શરૂ થતાં હોવાથી ચાર વાગ્યે ઊઠી કલાકેકમાં જપમાળા પતાવી પાછા પથારીમાં ઊઠી જાય છે. આ સ્થિતિ ઉચિત નથી. આવું જ્યારે સાંભળું છું ત્યારે મને દુઃખ ને આશ્ચર્ય બંને થાય છે.

જો વ્યક્તિને ઘરકામ કે નોકરી-ધંધાની જવાબદારીમાંથી પણ થોડો ધણો સમય વિશેષ ફાળવવા પડી શકાતો હોય તો એ ફાળવ સમયને પોતાના ઇષ્ટની-માતાજીની ઉપાસનામાં-વિશેષ ઉપાસનામાં-સ્મરણમાં શા માટે ન જોડવો ?

આપણે બહુ જ તટસ્થતાથી આત્મબોજ કરીશું તો જણાશે કે આપણને માતાજીની સમીપ પહોંચવું છે. તેનાં દર્શન કરવાં છે. મા તો દયાની સાગર છે. આપણા પર તે અવિરત પ્રેમ, વાતસલ્યની અમીધારા કરે જ છે પણ આપણે માતાજી માટે શું ને કેટલું કરીએ છીએ ? આપણમાં તેને માટે ઉત્કૃષ્ટતા, ભગવન, ઉત્કંઠા કેવી છે ? કેટલી છે ? હોય તો એને ચરિતાર્થ કરવા આપણે શું ને કેટલું કરીએ છીએ ?

બંધ, આજસ, જડતા ને પ્રમાદમાં આપણે પરમતત્ત્વની-માતાજીની શક્તિને ઝીલવા-પ્રાપ્ત કરવા ઊંચા ઊતરીએ છીએ. આપણે આપણી બંધ, આજસ, જડતા ને પ્રમાદને દૂર કરવાનો પણ પ્રયાસ આદરીએ. માતાજીને પ્રાર્થના ને વિનંતી કરીએ. 'બગ્યા ત્યારથી સવાર' અને 'બૂલ્યા ત્યાંથી ફરી ગણીએ'ની ઉક્તિ અનુસાર પ્રાતઃકાળે એકવાર પથારી છોડ્યા પછી પાછું બંધી જવાની વાત પડતી મૂકીએ. એથી તો જપ દ્વારા પ્રાપ્ત કરેલી શક્તિ, સ્ફૂર્તિ, આનંદ, ઉત્સાહ મોળાં પડીને તેનો નાશ થઈ જવા સંભવ છે.

પી. એચ. ડી.ની-સાક્ષાત્કારની કોટિએ પહોંચવું હશે તો થાક ને બંધની પરવા કર્યા વિના આપણે અવિરત પુરુષાર્થ (ઉપાસના) આદરી રહેવો પડશે. એ પુરુષાર્થ દ્વારા કદાચ સાક્ષાત્કાર પ્રાપ્ત ન કરીશું તો પણ આપણાં પુણ્યો તો સંચિત થશે જ. માતાજી સુધી પહોંચવા ભાગેલી ભાંખી કતારમાં આપણે ઘોડાક આગળ વધીશું ને એમ આગળ વધતાવધતા એક સમયે આપણે ચોક્કસ માતાજી સુધી પહોંચી જઈશું.

પરમતત્ત્વ-માતાજી સુધી પહોંચવા માટે-તેની ઉપાસના માટે-સાક્ષાત્કારની આત્મસાક્ષાત્કારની પ્રાપ્તિ માટે-જ્ઞાન, કર્મ અને ભક્તિ એમ ત્રણ માર્ગો દર્શાવાયા છે.

કર્મમાં સ્થૂળ-સૂક્ષ્મ, ભૌતિક-આધ્યાત્મિક એમ ઉભય રીતે કલાકો પસાર થઈ જાય છે. આપણું આપું જીવન કર્મમાં જ વ્યતીત થાય છે. કર્મના ચક્રમાં આપણે જન્મોજન્મ અટવાયા કરીએ છીએ. સદ્-અસદ્ કર્મો આપણને બંધનકર્તા નિવડે છે. એ બંધનમાંથી મુક્ત થવું દુષ્કર છે.

જ્ઞાનમાર્ગમાં ઈશ્વરના જ્ઞાન દ્વારા તેની પ્રાપ્તિ કરવાની છે. કેવળ તેના દ્વારા પરમતત્ત્વની પ્રાપ્તિનો માર્ગ દુષ્કર છે. તેમ છતાં ઈશ્વરીય જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું આવશ્યક છે. હવે બહુ જ સદ્બન-સ્વાભાવિક ને સરળ રીતે સમજવાનો પ્રયાસ કરીએ તો જ્ઞાન એટલે ઈશ્વર શું છે ? તે છે કે નહિ ? તેની ઉપાસના એટલે શું ? તે કઈ રીતે કરવા ? વગેરેની તાર્કિક ચર્ચાઓથી આપણા વેદો-શાસ્ત્રો-

ઉપનિષદો વગેરે ભરપૂર છે. એમાં પણ ઈશ્વરને કઈ રીતે પામવો તેનું નિદર્શન કરેલું છે. આપણા અનેક સન્તો-વિદ્વાનો-વેદો-ઉપનિષદો વગેરેને આધારે તે જ્ઞાન આપણી સમજ ખાતર, આપણા માર્ગ-દર્શન ખાતર-કથા-પ્રવચનોરૂપે આપણી સમક્ષ રજૂ કરે છે. આપણે તે કલાકો-દિવસો સુધી સાંભળીએ છીએ. વક્તાની વિદ્વતા-વાક્શક્તિ-તેની રજૂઆતને આપણે ગિરદાવાએ છીએ પણ તેમણે ઈશ્વર અંગે જે જ્ઞાન આપણી સમક્ષ રજૂ કર્યું તેને આપણે આપણા આચરણમાં ઊતારીએ છીએ ખરા? તેનો જવાબ સમ્પૂર્ણ 'ના'માં આવે છે. જ્યાં એ ઈશ્વરીય જ્ઞાનને આચરણમાં નથી મુકાવું ત્યાં કેવળ એ શ્રવણથી કોઈ ખાસ-વિશેષ અર્થ નથી સરતો.

ભક્તિ એ વ્યક્તિનો પોતીકો મનોવ્યાપાર બની જાય છે. તેમાં તેના હૃદયના પ્રેમ, ભાવ, શ્રદ્ધા, શરણાગતિ, અન્તરની આરત-ઉઃકંઠા ભજેલાં હોય છે. આ તરવો વ્યક્તિને ઉપાસના ભણી લઈ જાય છે. મનુષ્યને જેમણે (એટલે કે ઈશ્વર) જન્મ આપ્યો, જે મનુષ્યનું રક્ષણ-ખડતર કરે છે તે (ઈશ્વર) મનુષ્યનો જન્મદાતા છે. તેથી તેના પ્રત્યે-ઈશ્વર પ્રત્યે-મનુષ્યની પણ કંઈક જવાબદારી છે. આ જવાબદારી મનુષ્ય જો સમજે ને તે અદા કરવામાં જો તેના પ્રેમ ને લગન હોય તો કંટાળો ન આવે, કંટાળો ન આવે એટલે તે કરવામાં વધારે રસ-રુચિ પેદા થાય. રસ-રુચિને કારણે ઉપાસનામાં તે વધુ ને વધુ પ્રવૃત્ત થવા કટિબદ્ધ બને છે. ઉપાસના પ્રત્યે કટિબદ્ધ થયા પછી પણ થોડાક સમયથી ચલાવી નથી શકાવું. તેની પાછળ પણ જેટલો બને તેટલો વધુ સમય આપવો જોઈએ. એમાં આટલા કે તેટલા જપ કે માળાની ગણતરી ન હોઈ શકે.

કર્મ, જ્ઞાન અને ભક્તિ — ત્રણેમાં ઉપાસના મૂળભૂત તત્ત્વ છે, આધાર છે. ઉપાસનાના મૂળભૂત આધાર પર-ધરી પર કર્મ, જ્ઞાન ને ભક્તિની પ્રવૃત્તિ સંભવિત ને શક્ય બની શકે છે. એટલે ધરી જેટલી ચોક્કસ ને વ્યવસ્થિત, આધાર જેટલો મજબૂત તેટલી તે આધાર પર રચાતી ઇમારત પણ મજબૂત બને છે. એટલે મૂળભૂત રીતે ઉપાસનાના આધારને જ વધુ દૃઢ-મજબૂત બનાવવાની આવશ્યકતા છે.

આપણે આપણી ઉપાસનાને દૃઢ બનાવી-પ્રવૃત્તિશીલ બનાવી એમાં આગળ વધવાનો સંકેપ કરીએ એ જ ઇષ્ટ-ઉચિત છે.

‘ગુરુકૃપા ઠિ કેવલમ્’

મીના ટ્રેડર્સ

“ભગવતી”

ઉદ્દવાડા-Ro. ૩૯૧૧૮૫

દીપ અને અર્ચના

આપણે આપણી પૂજા-ઉપાસના દરમિયાન પ્રતિદિન દીપ પ્રગટાવીએ છીએ. સાયંકાળે પણ પથ દેવસ્થાનમાં દીપ પ્રગટાવીએ છીએ. દીપ જ્યોતિને વંદન કરીએ છીએ. દીપનું દર્શન આપણા અન્તઃકરણને અત્યંત આહલાદક, શાંતિદાયક ને રમણીય લાગે છે.

દીપ પ્રગટાવતાં જ પ્રકાશ થાય છે. દીપનો આ પ્રકાશ કોઈ વીજળીના ગોળા કે ટ્યૂબ લાઈટ-મરક્યુરી લાઈટના પ્રકાશ જેવો એકદમ ઝળાંઝળાં થતો અતિ પ્રખળ કે તીવ્ર નથી, દીપનો એ પ્રકાશ અતિ મન્દ હોય છે. એનો પ્રકાશ ટમટમ થતો હોય છે. એટલે કે એકદમ ધીમી ગતિએ દીપની જ્યોતિર્માથી પ્રકાશની ધારા રેલાતી રહે છે. એ પ્રકાશની મન્દ મન્દ ધારા એની આસપાસના સમસ્ત વાતાવરણને બહુ જ સ્પષ્ટપણે અજવાળે છે. આજુબાજુના અન્ધકારને, અન્ધકારની ગાઢતાને ધીમી પણ સ્પષ્ટ ગતિએ દૂર કરે છે. આજુબાજુનું સઘળું આપણી દષ્ટિ નિરખી શકે એટલી હદનો પ્રકાશ દીપ જ્યોતિર્માથી વહી આવે છે.

દીપ એ પ્રકાશનું પ્રતીક છે. જ્યાં દીપ છે ત્યાં અન્ધકારની હાજરી રહેતી નથી. જ્યાં દીપ છે ત્યાં પ્રકાશનો અભાવ વર્તાતો નથી. પ્રકાશની પૂર્તિ અને અન્ધકારની ત્રિદાય સૃષ્ટિના સંચાલનનો ક્રમ છે.

આપણે સૃષ્ટિના સંચાલનમાં જોઈશું તો સૂર્યોદય થતાં જ રજની વિદાય લે છે. સૂર્યાસ્ત થતાં રજનીનું આગમન થાય છે. પ્રકાશ-અન્ધકારની આ ગતિ અનન્ત ને અવિરતપણે ચાલ્યા કરે છે.

પ્રાતઃકાળનો-ઉપઃકાળનો દીપ દર્શાવે છે કે થોભો, રાહ જુઓ. પ્રકાશ આવી રહ્યો છે. એ પ્રકાશ-પ્રાતઃકાળનું દીપદર્શન આપણામાં નવાં જ આશા, શ્રદ્ધા, ઉત્સાહ જગાડે છે. એ પ્રકાશમાં ભગવાનનાં દર્શનનો પ્રયત્ન પ્રારંભાય છે. ઈશ્વરને પામી શકાય છે. કારણ પરમાત્મા પ્રકાશમય છે. થોડીક વિશ્વંતાથી સમજીશું તો પરમાત્મા આખરે તો એક શક્તિ છે. એ શક્તિ કેવળ પ્રકાશપુંજરૂપે છે. પ્રકાશ સ્વરૂપ પરમાત્માની મનુષ્યે કરેલી ઉપાસના દ્વારા, મનુષ્ય પર કૃપા વરસાવવા, તેનાં કાર્યો કરવા, મનુષ્યની પામર બુદ્ધિને નિજનાં સાક્ષાત્ દર્શન કરાવવા પરમાત્માએ મનુષ્યનું રૂપ ધારણ કર્યું. જે તે મુખના કાર્ય સંદર્ભમાં તેનું સ્વરૂપ દેવ કે દેવીનું થયું. એથી આગળ જોઈશું તો જણાશે કે પરમાત્મા જ્યારે સ્વયં સાક્ષાત્ આવે છે ત્યારે સૌ પ્રથમ પ્રકાશપુંજ જ ઊતરી આવે છે અથવા તેના સ્વરૂપના અન્તર્ગત પ્રકાશપુંજ રહેલો જોવા મળે છે. ઉપાસકને પ્રથમ પ્રકાશપુંજનાં જ દર્શન કે સાક્ષાત્કાર થાય છે. એ પ્રકાશપુંજમાંથી જ પરમાત્મા ગમે તે એક સ્વરૂપ ધારણ કરીને ઉપાસક સમક્ષ પ્રગટ થાય છે. પ્રગટ થયેલ પરમાત્માની સાથે પણ પ્રકાશપુંજ-તેજોવલય રચાયેલાં જ હોય છે એટલે પ્રકાશમય પરમાત્માને દીપ દ્વારા, દીપના પ્રકાશ દ્વારા આપણી દષ્ટિમાં-આપણાં ચમચક્ષુમાં ને ચમચક્ષુ દ્વારા આપણા હૃદય, મન, પ્રાણ, અંતર ને સમગ્ર અસ્તિત્વમાં ઊતારવાનો એક પ્રયાસ છે. એ પ્રકાશ આપણા અજ્ઞાનના અન્ધકારને દૂર કરે છે. આપણી પ્રજ્ઞા, મતિ, બુદ્ધિને જડતા, ચંચળતા, સંકુચિતતાનાં અનેક પડોળાંમાંથી, આવરણમાંથી બહાર લાવી પરમ પ્રજ્ઞાનો પ્રકાશ આપણામાં રેલાવે છે. જે પ્રજ્ઞાથી-ઈશ્વરીય જ્ઞાનથી, પ્રકાશથી આપણે પરમાત્માને પામવાનો પ્રયાસ બાહરી સહીએ છીએ.

સાચકાળે ઊતરી આવતા અન્ધકારની ક્ષણોએ પ્રગટતો-પ્રજ્વળતો દીપ દર્શાવે છે કે અન્ધકાર ક્યારેક ને ક્યારેક આવવાનો જ છે. અન્ધકારમાં પણ પ્રકાશની ઉપાસના અવિરત ચાલુ રાખવી જોઈએ. અંધરની પ્રગાનો પ્રકાશ આવનાર અન્ધકારને વિદારી નાખી શકે છે.

કાળના ગર્ભના અન્ધકારમાં મનુષ્ય ક્યારેક તો ઊતરી જ પડવાનો છે. એ વેળા મૃત્યુના અઘાત-અગ્નિ અન્ધકારમાં પરમ પ્રગાનો પ્રકાશ જો સાથે હશે તો મૃત્યુનો કેમે કરી દૂર ન થઈ શકતો કે દૂર ન કરનારો ઘેરો અન્ધકાર ડરાવી શકશે નહિ.

માનવી માટે મૃત્યુ અન્ધકારનું એક અડાપીડ જંગલ છે. ગમે ત્યારે એ જંગલને પાર કરી આવ્યા હતા ત્યાં પાછા જવાનું જ છે. મૃત્યુનો સમય પરમાત્માએ તો નિશ્ચિત કરેલો જ છે, પણ આપણને એની ખબર નથી. મૃત્યુ પછીનો પ્રદેશ, મૃત્યુ પછીની ગતિ, મનુષ્ય માટે અઘાત જ રહી છે. એ અઘાત પ્રદેશમાં-અઘાત અવસ્થામાં પરમ પ્રગાનો-ઈશ્વરીય જ્ઞાનો-તેના સાક્ષાત્કારનો પ્રકાશ મનુષ્યની સાથે હશે તો પછી એ અન્ધકારમાં પણ પ્રકાશ રેલાયા વિના નહીં રહે.

સાચકાળે દીપ પ્રગટાવી જ્યોતને વન્દન કરતાં આ શ્લોક બોલાય છે :

દીપ ત્વં કુરુ કલ્યાણું આરોગ્યં સુખસંપદઃ ।
શત્રુબુદ્ધિ વિનાશં ચ દીપોજ્યોતિર્નમોસ્તુતે ॥

દીપ-પ્રકાશ કલ્યાણકારી છે અને તેથી તે વન્દનીય છે.

આપણા નિત્યકર્મ સમયે કે અન્ય ઉપાસનાકીય પ્રસંગોએ-કાર્યોમાં આપણે દીપ પ્રગટાવીએ છીએ-આરતી ઉતારીએ છીએ. સન્તોની-ગુરુદેવની દીપ પ્રગટાવી આરતી ઉતારીએ છીએ. મંદિરમાં આરતી વેળાએ ઇશ્વરના દર્શન માટે ભક્તોની ભીડ જામે છે. આરતીની જ્યોતમાં ઇશ્વરની સમસ્ત ચેતનાને સમાવી લેવાનો પ્રયત્ન થતો હોય તેમ આરતી ઉતારનાર ધીર, ગંભીર અને એકાગ્ર બની, મન અને દૃષ્ટિને ઇશ્વરની મૂર્તિ કે છબી સામે કેન્દ્રિત કરી મૂર્તિ કે છબીના પરિધની આસપાસ આરતી ઉતારે છે. ભક્તો આરતીની જ્યોતમાં પરમાત્માની ચેતનાને આત્મસાત કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે. આરતીની વિધિ પૂરી થતાં હાથમાં પાણી લઈને આરતીના દીપની-જ્યોતની આસપાસ ત્રણ વખત ફેરવવામાં આવે છે. પછી ઇશ્વરને હાથથી આરતી આપવામાં આવે છે અને ત્યાર બાદ આપણે સૌ આરતી લઈએ છીએ. આ બધી પ્રક્રિયા આમ તો ચીલાચાલુ ભાગે છે, પરંતુ તેની પાછળ ગૂઢ આધ્યાત્મિક કારણ છુપાયેલું છે.

પરમાત્મા જ્યોતિ સ્વરૂપ છે — God is light.

સન્તોમાં પરમ તત્ત્વની ચેતના શક્તિનો મંગલમય-કલ્યાણકારી આવિર્ભાવ થયેલો છે. પરમાત્મા સ્વયં ત્વા-તેમનામાં પિરાજમાન છે. તેથી એ મંગલમય-કલ્યાણકારી શક્તિનાં દીપ દારા-આરતી દારા આપણે માન, આદર, ગૌરવ કરીએ છીએ. સન્તોમાં બ્યાપેલી ને એકાકાર થયેલી ચૈતન્યશક્તિને દીપમાં ઊતારવાનો પ્રયાસ કરીએ છીએ. આરતીના દીપને આપણે અખે અડકાડીએ છીએ, તેનાં ઝોવારણાં લઈ મસ્તકે ચડાવીએ છીએ, એમાં શ્રદ્ધાપૂર્વક શરણાગતિ સ્વીકાર્યાનો-સ્વીકારવાનો ભાવ સંનિહિત છે. જીવ શિવમાં ભળવા શિવ લીન થવા-એક થવા-તલસે છે. એ દારા શિવમય બનાવવાનો જીવનો એક તરીકો છે. જીવ, સાથે જીવાત્મક ઐક્ય સાધવા તરફ બને છે-તલસે છે. પોતાના હૃદયની સધળી ભાવનાઓને આરતીના દીપમાં ઠાલવે છે. પોતાના ઇશ્વર સમક્ષ આરતીનો દીપ પ્રજ્વલિત કરી તેના સ્વરૂપની હરતે

આધ્યાત્મિક કેડી, જાન્યુઆરી, '૮૭]

ગોળ ગોળ, ધીમે ધીમે, હળવે હળવેથી ફેરવી ઈષ્ટની આરતી કરે છે, સ્તુતિરૂપ આરતીનું ગાન થાય છે ત્યારે વ્યક્તિનું સમગ્ર અસ્તિત્વ તેનામય બની જાય છે. આગળ પાછળનો બધો જ પરિવેશ-વાતાવરણ તે વિસરી જાય છે. તેનું હૃદય પરમાત્મા સમક્ષ ભાવવિભોર બની ઠલવાય છે. તેનું અસ્તિત્વ તદ્દુપ બનવા થનગની ઊઠે છે. તેની આંખમાંથી અશ્રુઓની ધારા વરસી પડે છે. પરમાત્માના પ્રેમમાં-આરતીના દીપના પ્રકાશમાં વહેતા પરમતત્ત્વના પ્રકાશનાં દર્શનમાં તે ડોહવા લાગે છે. દીપ ને આરતી પરમતત્ત્વ સાથે એકરૂપ થવાનો, જીવ ને શિવની એકતાનો સેતુ બની રહે છે. મનુષ્ય-ઉપાસક એ સેતુનો પણ એક માધ્યમ તરીકે-સાધન તરીકે ઉપયોગ કરી શકે છે. દીપને ભાવપૂર્વક અભિવન્દન કરી તેનું એક ચિત્તે દર્શન કરી રહેશે તો ચોક્કસ માનસિક શાંતિ ને પરમ સુખનો અનુભવ થશે. પરમાત્માનો એ જ્યોતને આત્મસાત્ કરવાની ભાવના આ આરતીની સમગ્ર વિધિ પાછળ છુપાયેલી છે.

પરમતત્ત્વ એટલે પ્રકાશ કોઈ પણ ધર્મ કે સમ્પ્રદાયમાં પ્રકાશનો સ્વીકાર થયેલો છે. કોઈ પણ ધર્મ કે સમ્પ્રદાયમાં એક યા અન્ય રીતે પ્રકાશની પ્રસ્થાપના દીપ, જ્યોત, અગ્નિ કે અન્ય રૂપે થયેલી જ હોય છે. આ પ્રકાશ સમગ્ર સૃષ્ટિનું પ્રાણતત્ત્વ છે, તેથી કોઈ પણ પ્રકારની પગોબધમાં કે વિવાદમાં પડ્યા વિના કેવળ આ પરમ પ્રકાશની જ ગમે તે સ્વરૂપે આરાધના-ઉપાસના કરીશું તો ય યોગ્ય લેખાશે.

એક રીતે જોતાં એમ પણ લાગે છે કે, દીપની જ્યોતનો આકાર લિંગનો છે. આ લિંગ એટલે શિવ-પરમાત્મા. હવે જ્યારે લિંગ રૂપ શિવનો પરમાત્મા તરીકે સ્વીકાર કરીએ છીએ ત્યારે શિવ સ્વાભાવિક રીતે જ કલ્યાણકારી છે. તેથી જ લિંગના આકારના દીપની અંતર્ગત શિવરૂપ-કલ્યાણરૂપની આપણે અભિવન્દના કરીએ છીએ. આ કલ્યાણમય ભાવના દરેક ધર્મનું મૂળ છે. દરેક ધર્મનો આદેશ એક યા અન્ય રીતે કલ્યાણ કરવાનો જ હોય છે ને તે કલ્યાણ સ્વતુ-આત્માનું ને પ્રાણીમાત્રનું. અને ધર્મમાંથી ફંટાયેલા સમ્પ્રદાયોની પણ ભાવના કલ્યાણકારક જ હોય, હોઈ શકે, ને હોવી જોઈએ. આપણે આ કલ્યાણમય ભાવનાને વિસરીને, ધર્મના કેન્દ્રમાં જવાને બદલે, સમ્પ્રદાયોમાં-માર્ગોમાં અટવાયા કરીએ છીએ ને અવળે માર્ગે, અવળી મતિએ, અવળી દષ્ટિએ પરમાત્મા સુધી-માતાજી સુધી-પહોંચવાના-તેના દર્શન કરવાનાં વ્યર્થ ફાંફાં માર્યાં કરીએ છીએ. આપણે તે પ્રાપ્ત કરી શકતાં નથી ને ખેદ-વિષાદ પામીએ છીએ.

આપણે પ્રકાશમય-કલ્યાણમય માર્ગે અપનાવી આગળ વધવાનો સંકલ્પ કરીએ.

□ જયગુરુદેવ — જય ગાયત્રીમાતા □

રમેશભાઈ ડોક્ટર સીલક મીલસ

ખટોદરા — સુરત — ટે. નં. ૪૨૧૫૪

મંત્રરટણથી ભવું જીવન મળ્યું !

કથા

રેક સામાન્ય તાવ આવવા જેવી માંદગીને ઔષધીય ઉપચાર કરવા જતાં એની વિપરીત અસર થાય છે. એ ઉપચારની અવળી ક્રિયા થાય છે. એમાંથી અનેક પ્રકારની શારીરિક ગૂંચવણો પેદા થાય છે, જેને પરિણામે માનવીની જાણે કોઈક મોટી માંદગીમાં, મહાન રોગમાં સપડાયા જેવી દશા થાય છે. એવી દશા ઉદ્ભવવાને કારણે વ્યક્તિ પોતે તો હેરાન થાય ખરી જ પણ આખું કુટુંબ ચિન્તિત બને છે. તે વેળા ગાયત્રી મંત્રજપનાં લયબદ્ધ આંદોલનો વ્યક્તિના શરીરમાં એક વિરલ શક્તિ નિર્માણ કરે છે. એ શક્તિ ગતિશીલ બની આસપાસની વ્યક્તિ અને વાતાવરણમાં પોતાની પ્રેરણાને સંચાર કરી સહેજમાંથી વણસેલી વાતને સરભર કરવા માર્ગ કરી આપે છે-ઉકેલ દર્શાવે છે ને એમ પરમ શક્તિ શરણાગતનું રક્ષણ કરે છે.

અત્રે પ્રસ્તુત કરેલો પ્રસંગ કંઈક આવી જ હકીકતને પુષ્ટિ આપે છે.

વડોદરાથી શ્રી સતીશ ખી. પટેલ લખી જણાવે છે કે, ગુરુદેવના આંદેશ મુજબ દરરોજ ત્રણ માળાને મેં તથા મારી પત્નીએ જીવનકામ બનાવ્યો છે. સમ્પૂર્ણ શ્રદ્ધાથી આરાધના કરીએ છીએ. ગંભીર માંદગી અને તેમાંથી બચવાનો પ્રસંગ સર્વની પ્રેરણા ખાતર રજૂ કરતાં ઘણો જ આનન્દ તથા આભારની લાગણી વ્યક્ત કરું છું.

એક વાર મેલેરિયાની ગોળીના રીએક્શનથી મારી બન્ને કીડની ફેલ થઈ ગઈ હતી ને યુરીન પણ બંધ થઈ ગયો હતો. યુરીનનાં ઝેરી તત્ત્વો લોહીમાં લળતાં હતાં ને તેનું પ્રમાણ વધતું જતું હતું. તેથી ઘણી કટોકટીભરી સ્થિતિમાં હોસ્પિટલમાં દાખલ કરી મને પેરીટોનીયલ ડાયાલીસીસ શરૂ કરાવ્યું હતું. તે દ્વારા લોહીની શુદ્ધિનું કામ થતું હતું. છતાં જ્યાં સુધી કીડની ફરી કામ કરતી ન થાય, અને યુરીન શરૂ ન થાય ત્યાં સુધી લયમુક્ત ન ગણાય. નવ-દસ દિવસ સુધી સ્થિતિમાં કંઈ જ ફેર ન પડ્યો. ચિંતા ને ભય વધતાં જતાં હતાં. દરમ્યાન ડાયાલીસીસનું જે પાણી ચઢાવવામાં આવતું હતું તેથી પેટનું દર્દ પણ અસહ્ય બનતું હતું. સતત એક જ સ્થિતિમાં પથારીમાં પડ્યા રહેવું પડતું હતું. ભોંધ પણ ઊડી ગઈ હતી. સતત લયના ઓથાર નીચે જીવવું પડતું હતું. દરમ્યાન મારા બંનેવી ગુરુદેવને મળ્યા. ગુરુદેવે જીવનજીળ આપ્યું. તે જ દિવસે અને લગભગ તે જ સમયે મને થોડો થોડો યુરીન શરૂ થયો. બધાના આનન્દ અને આશ્ચર્ય વચ્ચે કીડની ફરી શરૂ થઈ હોવાનાં એંધાણ વર્તાયાં. મારી આથા અને હિંમત વધ્યાં. ક્રમશઃ સુધારો થવા લાગ્યો. સાત દિવસમાં યુરીન નોર્મલ થઈ ગયો. કીડની પણ કોઈ પણ પ્રકારના નુકસાન વિના ફરી કામ કરતી થઈ ગઈ હતી. ૧૭-૧૮ દિવસ પછી હલન-ચલન તથા ખોરાક લેવાનું શરૂ કર્યું. ડૉ.એ સૂચન કર્યું કે જે ઇલાથી આમ થયું તે ફરી ક્યારેય લેવાની નહીં. આમ મારા જીવનની ધાત ગઈ. મારી શ્રદ્ધાએ જ મને ઘણી હિંમત આપી. ઇલાખાનામાં જેટલા દિવસ રહ્યો તેટલા દિવસ માનસિક રીતે ગુરુદેવના સાન્નિધ્યમાં રુબરુમાં બેઠો હોઈને ગુરુદેવ આશીર્વાદ આપતા હોય તેમ મનોમન ધારીને મંત્રરટણ કરતો હતો. ડાયાલીસીસ તથા ગ્લુકોઝના આટલાના દરેક ટીપે પણ માતાજીનું રક્ષણ કરતો હતો. આમ ગાયત્રી મંત્રની શક્તિથી હું ભયમુક્ત બન્યો. મને નવું જીવન મળ્યું. મારી શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ તથા ગુરુદેવના દરથી મળેલા આશીર્વાદ સહજ થયા તેથી ધન્યતાની લાગણી અનુભવું છું. મારી શ્રદ્ધામાં અનેકગણો વધારો થયો છે. ગુરુદેવનાં આંદેશનું પાલન કરવાથી જીવનનો શાહ મળ્યો છે. ગાયત્રી મંત્રજપથી ઘણી જ શક્તિ અને શક્તિને અનુભવ થાય છે.

શક્તિની મસ્તીમાં ધૂમતો ગરબો

નવરાત્રમાં શક્તિ-ઉપાસનાનું મહત્વ અદકેરું ગણાયું છે. શક્તિ-ઉપાસનાના આ પર્વ દરમ્યાન ગરબા ગાવાનો રિવાજ સુવિદિત છે. માતાજીના ગરબા પછી માતાજીની ઉપાસનાનો એક પ્રકાર છે.

અમદાવાદમાં પૂ. ગુરુદેવના નિવાસસ્થાને કમ્પાઉન્ડમાં આમ તો શુકલ પક્ષની દરેક આઠમે (સુદ આઠમે) માતાજીના ગરબા ગવાય છે. આસો માસના નવરાત્ર દરમ્યાન નવેનવ દિવસ ગરબાનું સ્થાપન કરી ગુરુદેવના કુટુંબીઓ સહિત સૌ ભાઈ-બહેનો ભેગાં મળી ગરબાની રમઝટ જમાવે છે.

નવરાત્ર દરમ્યાન સ્વાભાવિક રીતે જ સૌના દિલમાં શક્તિની-માતાજીની ઉપાસના-રમરણની હેલી ચડી હોય છે. ધણા ખરા તો અનુષ્ઠાન પછી કરતાં હોય છે. એટલે એટલી ઉપાસના-રમરણ વધારે થાય છે. રાત્રે-સાંજે સૌ કોઈ ગુરુદેવની કૂટીરમાં ગરબા ગાવા ભેગાં થાય છે. પૂ. ગુરુદેવની ઉપસ્થિતિ તો હોય જ! સૌ પર દષ્ટિપાત કરતા ગુરુદેવ અંદરથી જાણે સૌ પર આશીર્વાદ-કરુણા-પ્રેમ-શક્તિની વર્ષા કરવા માતાજીને વિનવતા હોય તેમ લાગે! એક તરફ ગાયકવૃન્દ વાજિત્રો સાથે બેઠું હોય. વચમાં માતાજીનો દીપક પ્રસ્થાપિત થઈને ઝળાહળાં થતો હોય અને એની આજુબાજુ ભાઈ-બહેનો ઢોલક-હારમોનિયમ-મંજીરા અને ઝંઝરીના તાલ પર ગરબે ફરતાં હોય! આમ જ્યારે ગરબાની રમઝટ જમતી હોય ત્યારે અંદર ફરતાં અને બહાર દૂર જાં રહી નિરીક્ષણ કરતાં એક પરમ ચેતનાની-શક્તિની સૂક્ષ્મ ઉપસ્થિતિ વર્તાય. સૌના પગના ઠેકા અને તાળીઓના અવાજ એ સૂક્ષ્મ શક્તિને પોતાનામાં જીતારી દેવામાં જાણે લીન બની ગયાં હોય તેમ લાગે! સૌનાં તન-મન-પ્રાણ અને સમગ્ર અસ્તિત્વ એ શક્તિમાં જાણે તદ્દુપ-રમમાણ થયેલાં લાગે! પેલી પરમ ચેતના-શક્તિ જ જાણે દરેકને પોતાની પાછળ પાછળ ધુમાવતી ન હોય! બસ ગરબાની ગતિ-ગરબામાં ફરતાં ભાઈ-બહેનોનાં ગતિ એકધારી-અવિરત ચાલ્યાં જ કરે. કોઈ જ થાકે નહિ-હાંફે નહિ! એક ચકરડાને આપણે ગતિ આપીએ-ધક્કો મારીએ અને તે ગોળ ગોળ ફર્યાં કરે તેમ આ ગરબાની ગતિ એકધારી અલૌકિક રીતે જાણે ફર્યાં કરે. ક્યારેક ક્યારેક સરસ સુવાસનો અનુભવ થાય. સમગ્ર વાતાવરણ રમણીય ને આહલાદક લાગે. જાણે કોઈ મોટો ઉત્સવ જીવવાઈ રહ્યો ન હોય! સર્વનાં મુખ પર આનન્દ જ આનન્દ રેલાય.

સુદ આઠમનું મહત્વ વિશેષ હોય છે. અહીં પછી આઠમને દિવસે માના ગરબે રમવા ગુરુ ભાઈ-બહેનોની બીડ જામે છે. કૂટીરની વિશાળ જગ્યા પછી નાની પડે છે!

શક્તિની વિરલ ઉપસ્થિતિનો અનુભવ થાય છે.

આ આઠમને દિવસે પૂ. ગુરુદેવ પછી સ્વયં ગરબે રમવા પધારે છે ત્યારે તેમનું સ્વરૂપ વિશેષ દિવ્ય, તેજોમય, રમતિયાળ લાગે છે. તેમનાં તે વેળાનાં દર્શન કરતાં ગોપીઓ સાથે રાસલાલા રમતાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ સહજ ને સ્વાભાવિકપણે જ યાદ આવી જાય છે. ભક્તવૃન્દ ગરબામાં એકદમ જ તલસ્ત્રીન બની જાય છે. સૌનું ધ્યાન ગરબામાં અને ગરબે ફરતાં ગુરુદેવ પર કેન્દ્રિત થયું હોય છે. ગરબે ફરતાં ગુરુદેવ સૌ પર માતાજીના આશીર્વાદ, પ્રેરણા, શક્તિ અને અમીદષ્ટિ થાય તેવી પ્રાર્થના જનનીને કરતાં જણાય છે.

આસો માસની આ આઠમને દિવસે માતાજીની સૂક્ષ્મ ઉપસ્થિતિનો અનુભવ ગુરુદેવને અનેકવિધ રીતે થાય છે. અગાઉ એકાદ-બે વખત તો આઠમને દિવસે માતાજી સ્વયં આવીને ગુરુદેવ સાથે ગરબે રમ્યાં હતાં. એક વાર પોતાનું સ્વરૂપ અદૃષ્ટ-અદૃશ્ય રાખીને માતાજીએ ઝાંઝરના ઝણકારે નિજની ઉપસ્થિતિનો અનુભવ ગુરુદેવને તો ખરો જ, પણ ધરનાં સૌ સભ્યોને કરાવ્યો હતો! એવો અદ્ભુત, અલૌકિક ને વિરલ એ ઝણકાર હતો! સૂર અને તાલના શોખીન ને ઝણકાર એવા ગુરુદેવના પુત્ર યોગેશ્વલાઈએ માતાજીનાં ઝાંઝરના ઝણકારના તાલને હારમેનિયમ પર ઊતારવાનો પ્રયત્ન પણ કર્યો હતો પણ એમ કાંઈ અલૌકિકને સહેલાઈથી પકડી શકાય ખરું? કેવળ એ ઝણકારનાં સ્પંદનો-રમરણોને જ વાગોળવાનાં રહ્યાં.

આ વખતે એવું બન્યું કે, ગરબે રમવા જતી વખતે ગુરુદેવે તલવાર લેવાનો મનોમન નિશ્ચય કરેલો. આઠમને દિવસે સવારે દસેક વાગ્યે ગુરુદેવ નિત્યકર્મ માંથી પરવારી તેમના ઓરડામાં સહેજ બેઠા હતા. ઓરડાની બેઠે બાજુનાં બારણાં પણ ખુલ્લાં હતાં, ઓરડામાં કોઈ જ નહોતું. સૌ પોતપોતાના કાર્યમાં પરોવાયેલાં હતાં. અચાનક જ ગુરુદેવના કાને ઝાંઝરના ઝણકાર સંભળાયા. ગુરુદેવે કાન માંડયા. ઝાંઝરનો અલૌકિક ઝણકાર વધુ ને વધુ સ્પષ્ટ થઈને આવવા લાગ્યો, માતાજીના રમરણનાં સદા ચ રત રહેતા ગુરુદેવ ઝાંઝરના એ અદૃષ્ટ ઝણકારનો મર્મ તરત જ પામી ગયા. આંખો બંધ કરી અંતર્મુખ બની ઝાંઝરના મધુર ઝણકારને પોતાની અંદર ઊતારવાનો પ્રયાસ આદર્યો ને પ્રતીક્ષા કરવા લાગ્યા કે કદાચ અદૃષ્ટ સ્વરૂપે ઉપસ્થિત થયેલ માતાજી ઝાંઝર ઝણકારવતા પ્રગટ થાય તો! તેઓ અંતર્મુખ બન્યા. તેમનાં આંતરચક્ષુ સમક્ષ જણે એક પડદો પડ્યો. એ પડદાની ઉપર સ્પષ્ટ શબ્દો ઉપસી આવ્યા. એ શબ્દો હતા : 'કૃષ્ણે કદી તલવાર ધારણ કરી ન હતી.'.....ને તરત જ એ શબ્દો અને પડદો બંને અદૃશ્ય થઈ ગયાં. ઝાંઝરનો ઝણકાર ચાલુ જ હતો. ધરની કોઈ વ્યક્તિ આવે તો તેને આ અલૌકિક લાભ મળે તેમ વિચારતા ઝાંઝરના ઝણકારના સુમધુર અવાજને પોતાની અંદર ઊતારતા તેઓ થોડીક પળો પોતાની પુરશીમાં એમ જ બેઠા રહ્યા પણ કેઈ જ ફરકયું નહીં!.....

અહીં મહત્ત્વ તો માતાજીએ ગુરુદેવને જે રીતે સૂચન કર્યું તેનું છે. માતાજીના માર્ગદર્શનનો તરીકો આખો અહીં બદલાયેલો જોવા મળે છે. માતાજી હવે ગુરુદેવને આજ્ઞા નથી કરતાં. તેમણે (માતાજીએ) ધાયું હોત તો ગુરુદેવને સ્પષ્ટ કહી શક્યા હોત કે નરેન્દ્ર, તલવાર લેવાની નથી કે લેતો નહીં, પરંતુ માતાજીએ જે શબ્દો વાપર્યા તે સૂચક છે.

હેલા સાક્ષાત્કાર વેળા માતાજીએ ગુરુદેવને સમક્ષ-સમાનધર્મા યનારી દીધા છે. માતાજીએ સ્વયં તેમને 'શાસ્ત્રીજી' 'શાસ્ત્રીજી' કહીને એક ચોક્કસ ઉચ્ચ પદના અધિકારી ઠેરવ્યા છે ને સ્વીકાર્યા છે, પાત્રતા બક્ષી છે ને ઉચ્ચ કક્ષાએ-રથાને પહોંચેલા પોતાના લાડલા દીકરાનું સન્માન-ગૌરવ ક્યું છે. મા પોતાના સમજી, ઠરેલ દીકરાને તો સૂચન જ કરે. આજ્ઞા ન કરે. અહીં ગુરુદેવની આધ્યાત્મિક શક્તિ, સમજ, ઝણકારી ને પરિપક્વતા આપોઆપ જ સિદ્ધ થઈ જાય છે.

માતાજીની સૂચના અનુસાર, માતાજીના એ પનોતા પુત્રે તલવારનો વિચાર તત્ક્ષણ જ પડતો મૂક્યો. તેમણે ત્યક ને વાંસળી ધારણ કર્યાં અને ભક્તો સાથે આશરે બેએક કલાક સુધી તેઓ ગરબે ફરતા રહ્યા. ગરબે ફરતા ફરતા એક મુરખીને તેમના અંતરપદ પરથી પ્રકાશની આબા રેલાતી દેખાઈ.

નવરાત્રીના નવેનવ દિવસ ગરબાનો ક્રમ પત્યા પછી દસમે દિવસે એટલે કે વિન્ધ્યાદસમીને દિવસે ગરબો વળાવવાનો હોય છે. સિવિલ હોસ્પિટલના કમ્પાઉન્ડમાં જ આવેલ યોડિયાર માતાની મંદિરમાં

આધ્યાત્મિક કેસી, બન્યુઆરી, '૮૭]

ગરબો વળાવવામાં આવે છે. શહેરમાંથી પણ અસંખ્ય ગરબાઓ અહીં વળાવવામાં આવે છે તેથી માનો ભક્તોની ભીડ જામે છે.

પૂ ગુરુદેવના નિવાસસ્થાનેથી ગરબો માથે ધારણ કરીને સૌ ભક્તો તાળીઓના તાલે ગરબા ગાતાં ગાતાં ગરબો વળાવવા નીકળે છે. નવરાત્રમાં ગવાતા ગરબામાં માતાજીની ભક્તિના ભાવને વહેતો મૂકવામાં આવે છે. ભક્તોની ભક્તિનો ભાવ ગરબાને પ્રસન્ન કરી મૂકે છે અને હિંદોવાળા માટીના એ પાત્રમાં માતાજીની પરમ ચંતનાશક્તિનો જાણે આવિર્ભાવ થાય છે તે માથા પર ધારણ કરેલો ગરબો સ્વયં શક્તિની મસ્તીમાં આવી ગોળ ગોળ ધૂમવા માડે છે. ગોળ ગોળ ધૂમતા ગરબાનાં દર્શન કરવાનો લહાવો અદ્ભુત છે.

માતાજીનો આ પ્રસ્થાપિત થયેલો અને માથે ધારણ કરાયેલો ગરબો ગોળ ગોળ ધૂમતો જોઈને એક ભક્ત ભાઈએ તેનું વર્ણન ક્યું હતું તે અત્રે ટાંકું છું. તેમણે લખી જણાવ્યું હતું :

‘માતાજીનો ગરબો વળાવવા જવાની ધણી હોંશ હતી. થોડાક કાર્યમાં રોકાયેલ હોવાથી તે ઝડપથી પતાવી પરત આવી પહોંચ્યો. ખેડિયાર માતાજીના મંદિર આગળથી પસાર થતાં જોયું તો ગુડુ ભાઈ-બહેનો માના ગરબા સાથે અંદર જવા આતુર હતાં. મંદિરની ત્રીલ અંધ હતી. ગરબા ખેનના માથા ઉપર લયબદ્ધ રીતે ગોળ ગોળ ફરતો હતો. ગરબાને સતત ફરતો જોઈને માની કૃપા-પ્રસાદીનો અનુભવ થયો.

ભક્ત સમુદાય ગરબાને ફરતો જોઈ આનન્દ માણતું હતું. બહાર ગરબા ચાલતા હતા. ધણી બધા માનવાઓ ભેગાં થયાં હતાં છતાં તેમની ગરબા તરફ નજર જતી ન હતી ને જતી હતી તો તેમને એ અનુભવ-દર્શન થતાં નહોતાં.

માતાજીના ફરતા ગરબાનાં દર્શન કરી અમારા બધાની ભક્તિ દૃઢ બની છે.

આઠમને દિવસે સવારે છ વાગ્યે પૂજા દરમિયાન ગુરુદેવની ફૂટીરનાં દર્શન થયાં. હિંચકા ઉપર તેમ જ આનુબાણુ ચાર-પાંચ મોટાં સિંહાસનો ઉપર વેલ્વેટની મોટી ગાદીઓ હતી. હિંચકા ઉપર કંદર્પ જેવો એક નાનો બાળક પ્રથમ જોવા મળ્યો. તે પછી થોડીવારે તેજસ્વી-ભપકાદાર વસ્ત્રોથી ઓપતા ને ધરણાં તેમ જ મોટા મોટા હાર પહેરેલ ગાયત્રી માતા પધાર્યાં. એક સિંહાસન ઉપર ઝડપથી આનંદઆનંદ દર્શાવતાં ખેસી ગયાં.

અમે પહેલાં ભાડાના ધરમાં રહેતા હતા. ત્યાં માતાજીએ ધણી અનુભવો કરાવ્યા હતા. પણ આ નવા મકાનમાં માતાજી ક્યારે પધારશે તેવી જિજ્ઞાસા હતી. અમે આ વર્ષે જ આ ધરમાં રહેવા આભ્યાં છીએ.

આઠમને દિવસે પૂજા દરમિયાન ગુલાબની સુવાસ જેવી સુવાસનો એક દમ મારી પાસેથી પસાર થઈ ગયો તે માતાજી પધાર્યાં છે તેવું અનુભવાયું.

વિજ્યા દસમીને દિવસે સવારે માળા કરતો હતો ત્યારે માળા પૂરી કરી મનોમન માને વન્દન કરતો હતો. ગુરુદેવ પ્રત્યે આભારની ભાગણી માતાજી સમક્ષ રજૂ કરતો હતો ત્યારે મારા જમણા ખલાને કોઈએ હાથથી એક વાર ઘાબડ્યો. મેં પાછા ફરી જોયું તો ઓરડામાં કોઈ જ નહોતું.

માયત્રી માતાના મંદિરમાં સાંજના સમયે દર્શન કરવા ગયો. મંદિર જોઈને આનન્દ થયો. મંદિરમાંના ધંટ નીચે જીભા જીભા માને પ્રાર્થના કરતો હતો. મને મનમાં એક ક્ષણ તો થયું કે આ

[આધ્યાત્મિક ટેડી, જાન્યુઆરી, '૮૭

જગ્યા પર આ નવા મંદિરમાં જ્યાં કોઈ વધુ લોકોની અવરજવર નથી ત્યાં શું માતાજી પધારતાં હશે? આવો વિચાર પૂરો થતાં જ મારા માથા પરના ઘંટમાં ટન્ ટન્ થયું અને થયું કે હું પ્રાર્થના કરું છું ને મારા માથા પરના ઘંટને કોણ વગાડીને મને ખલેલ પહોંચાડી રહ્યું છે? મેં પાછળ ફરી જોયું તો ત્યાં કોઈ નહોતું. મારી બા મારાથી દૂર મંદિરનાં પગથિયાં પર એસી માતાજીને પ્રાર્થનાથી વિનવતાં હતાં.

આજે નવા મકાનમાં પધારી મારો ખભો થાબડી અને આશીર્વાદ આપ્યા છે. આ સર્વ ગુરુદેવની કૃપા છે. ગુરુદેવનાં ચરણોમાં નિરંતર સ્થાન મળે ને ભક્તિ માર્ગે ભરતી આવે તેટલી જ ઇચ્છા છે.'

અંતરની ઊંડી શ્રદ્ધા, શરણાગતિ, આરત ને ઉત્કંઠા હોય તો માતાજી આમ સુદમ-હૂપા વેશે-અદૃષ્ટપણે નિજની ઉપસ્થિતિનો અનુભવ જરૂર કરાવે છે તે આના ઉપરથી પ્રતીત થાય છે. ઈશ્વર-માતાજી કંઈ દરેકને સ્વયં સ્પષ્ટપણે દર્શાવે નથી આપતાં કારણ દરેકની એટલી પાત્રતા નથી હોતી. તેમ છતાં ભક્તની ભાવનાઓને સાકાર કરે છે, તેના મનની શંકાઓનું નિરાકરણ કરે છે ને પોતાની હાજરીનો ખ્યાલ કરાવે છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવના આશીર્વાદ

M. N. CHAMPANERIA

B. E. Civil (HONS), A. M. I. E. (INDIA)

JANAK ENTERPRISE

1/29, NAVJIVAN CO-OPERATIVE HOUSING SOCIETY,
LAMINGTON ROAD, BOMBAY-400 008

આધ્યાત્મિક ટેડી, જાન્યુઆરી, '૮૭]

૧૬

આત્મગુંજલ - ૧૧

ડૉ. કાન્તિલાલ કાલાણી

આધ્યાત્મિક વૃત્તિના ઉદ્દય આડું શું આવે છે ? અહંકાર, આગ્રહ અને આસક્તિ.

ભગવાનનો પ્રસાદ લેવો એટલે શું ? મનને પ્રસન્ન કરવું, બુદ્ધિને નિર્મળ કરવી.

ભક્તિનો આધાર શું ? શ્રદ્ધા, પ્રેમ, સમર્પણ.

મનુષ્ય શેનાથી ઘેરાયેલો છે ? કાળથી, કર્મથી, સ્વભાવથી, સર્વ, રજસ અને તમસ એમ ત્રણ ગુણથી.

જ્ઞાનયાત્રામાં કયું જોખમ રહેલું છે ? અહંકારના પ્રવેશનું.

ભક્તિમાર્ગમાં કયું જોખમ રહેલું છે ? આળસ-પ્રમાદનું.

જ્ઞાનીને ભક્ત વચ્ચે દેખીતો તફાવત કયો ? જ્ઞાનમાર્ગે જનાર પોતાને સમૂળગો વિસરી શકતો નથી.

ભક્તિમાર્ગે જનાર પોતાને ખોવા-ન્યોહાવર થવા તૈયાર થઈ જાય છે.

ધ્યાન એટલે શું ? મનનું મૃત્યુ.

મોહનો અર્થ શું ? પોતામાં નહીં પણ અન્યમાં જીવ ચોટાડવો. જે નાશવંત છે તેનો સંગ કરવો. સૂક્ષ્મને છોડી સ્થૂળને વળગવું.

મોહ પર વિજય ક્યારે મળે ? વસ્તુ કે વ્યક્તિની પકડ ઢીલી થાય તો. આત્મનિર્ભર થવાય તો, સ્વતંત્ર થવાય તો.

સંસારી અને સાધુમાં તફાવત શું ? મળે તે મૂઠીમાં પકડી રાખે અથવા ભવિષ્ય માટે બચાવે તે સંસારી.

મળે તેને વહેંચી દે, ક્યાને પકડી ન રાખે તે સાધુ. સંસારમાં રહે પણ સંસારને પોતાની અંદર પ્રવેશવા ન દે તે સાધુ.

આપણામાં શ્રદ્ધાનો જન્મ નથી થયો તેની કેવી રીતે ખબર પડે ? વર્તમાન અને ભવિષ્યની ચિંતા રહ્યા કરે તો.

સાક્ષાત્કાર એટલે શું ? અન્તઃકરણમાં આત્મા સંબંધી સંશયરહિત પ્રતીતિ થવી.

આત્મસાક્ષાત્કારનાં સાધનો કયાં ? મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત અને અહંકાર.

સમદષ્ટિ એટલે શું ? રાગ-દ્વેષનો અભાવ.

રાગ-દ્વેષ ક્યારે છૂટે ? ગમા-અણગમના ભાવમાંથી મુક્ત થવાય તો.

કયા વિચાર કલ્પેશરૂપ અને ? કુબ્ધ અને નબળો વિચાર, જે વિચાર ધન્દિયના વિષયોમાં ફસાવે તે, જે વિચાર અન્યને કુઃખકર્તા હોય કે તેમાં તેનું ભણું ન હોય.

ત્યાગ અને અનાસક્તિમાં શો ભેદ છે ? ત્યાગ બાહ્ય પદાર્થો સાથે સંબંધાયેલો છે. અનાસક્તિ આંતરિક સ્થિતિ છે, મનની સ્થિતિ છે.

નામસ્મરણ કરતી વેળા શું ધ્યાનમાં રાખવું? સત્ત્વગુણની સતત વૃદ્ધિ થતી જાય છે કે નહીં તે જાણવું, આજીવે આજી ઈશ્વરનો અનુગ્રહ પ્રાપ્ત કરવા વધુ સંવેદનશીલ થવું જાય છે કે નહીં તે આત્મ સાવધાન રહેવું. સકળ વૃત્તિઓ, સંકલ્પો, ભાવ વગેરે વચ્ચે સંવાદ જળવાઈ રહે તેની કાળજી રાખવી.

દુઃખને પ્રવેશવાની બારી કઈ? અજ્ઞાન, અપેક્ષા, સ્વાર્થ

સાધુતા કયારે પ્રગટે? ભોગની વ્યર્થતા સમજાય ત્યારે.

ઉદાસીનતા કોને કહીશું? પસંદગી કરવાની વૃત્તિની ગેરહાજરી હોય, સંસારી આત્મતાને અદ્ભુત ભગવદ્ગીના ભણીતું વલણ હોય, કમળતા જેવી અલિપ્તતા હોય.

કયું જ્ઞાન ટકતું નથી? જે જ્ઞાન દલભૂળ નથી થયું હોતું તે.

ધ્યાન ધરવું એટલે શું? ધારણના વિષયમાં મન સંપૂર્ણ તલ્લીન અથવા એકરૂપ થઈ જાય, ધારણના વિષય સિવાય મનમાં અન્ય કોઈ વસ્તુનો પ્રવેશ ન થાય, ધ્યાન કરનાર અને ધ્યેય પદાર્થ સિવાય બીજી કોઈ વસ્તુની હાજરી ન રહે તે ધ્યાન.

બોલવો અને શું ધ્યાનમાં રાખવું? વિનય ન ચૂકવો, વિવેક ન ત્યજવો. પ્રિય વચન બોલવાં જરૂર હોય તેટલું જ બોલવું, સામી વ્યક્તિને સમજાય તેવી રીતે બોલવું.

દુઃખમાંથી મુક્ત થવાનો ઉપાય શું? આત્મજ્ઞાન - તેના વિના સર્વ પ્રકારનાં અન્ધનમાંથી મુક્તિ મળતી નથી.

મુખનો અનુમત્ત કાણ કરી શકે? સર્વ પ્રકારના ભય નષ્ટ થઈ ગયા હોય તે.

જ્ઞાનનું ફળ શું? વિરક્તિ.

કોની વાકીને આદર આપવો જોઈએ? સન્તોની અને અનુભવી વ્યક્તિઓની.

આત્મમાદ કેળવવાના ઉપાય કયા? સદાચારમાં દૃઢ શ્રદ્ધા, સત્સંગ, સંપુરુષોનો સમાગમ, અનુભવી પુરુષોના વચનાતું અધ્યવન, ઇન્દ્રિયોના નિગ્રહ.

દેવ કોને કહેવાય? ઈશ્વર આપેલ શક્તિ, સમૃદ્ધિ અને સમયનો જગતના હિત માટે ઉપયોગ કરે તેને, પરમાર્થને જ કેન્દ્રમાં રાખી જીવન જીવે તેને, નિરંતર ભગવદ્ તત્ત્વનું સાન્નિધ્ય શોધે તેને, જે નિરાગ્રહી છે તેને.

સંજ્ઞન કોને કહેવાય? જે પોતાના દોષ અને અન્યના ગુણો જુએ તેને, જે સત્ય, પ્રેમ અને કરુણાને જીવનનો આધાર બનાવે અને નિરપેક્ષ ભાવે જીવનયાત્રા પૂરી કરે તેને.

સન્માન પ્રાપ્ત કરવાનો ઈલાજ શું? સૌને સન્માન આપવું.

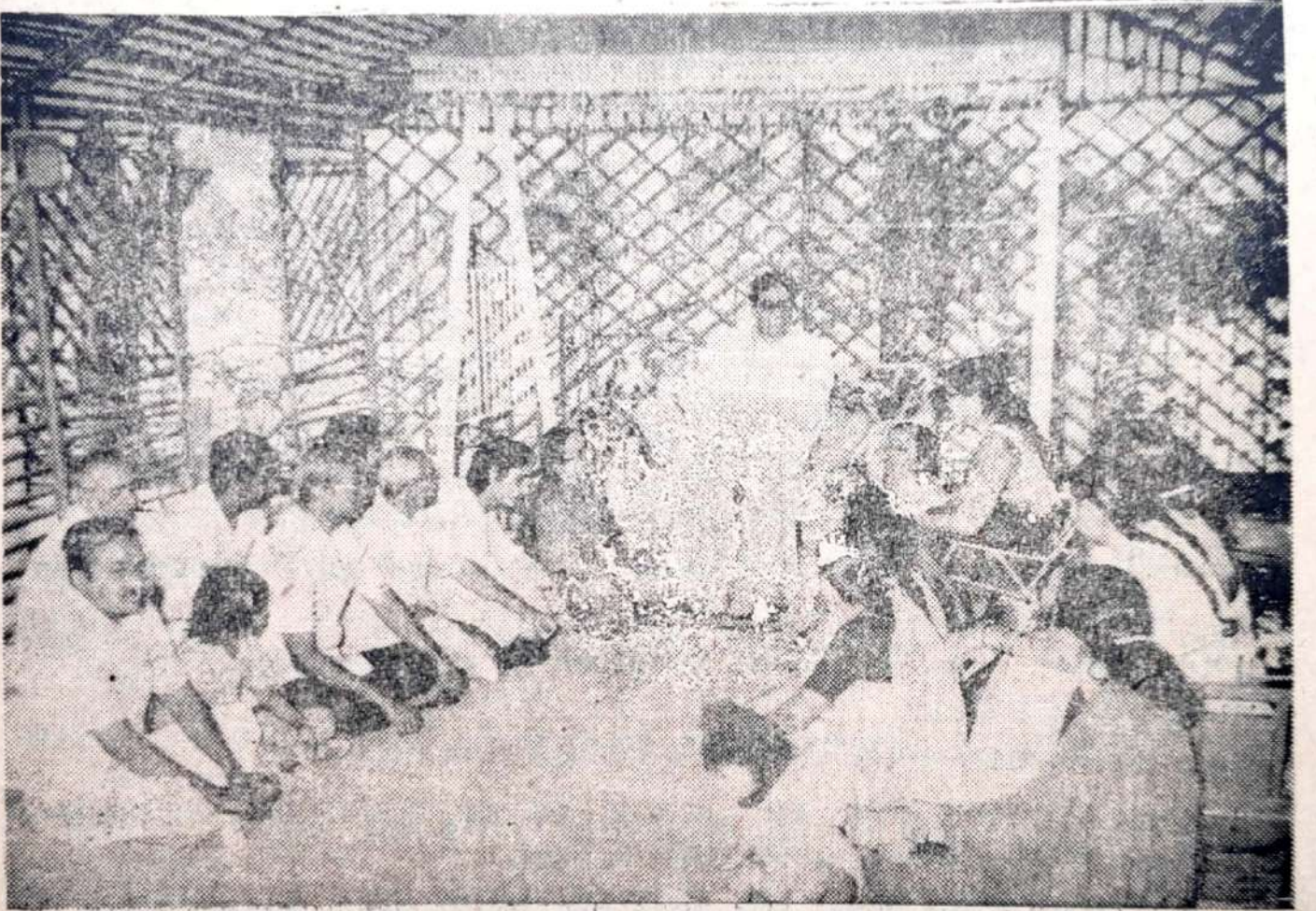
અશાંતિથી બચવા શું કરવું? જે કાંઈ બની રહ્યું છે તે બરાબર છે એવો ભાવ કેળવવો, જે આવી મળે તેને ચલાવી લેવું. અથવા પ્રિય મળી લેવું, સ્થળ, કાળ, પરિસ્થિતિ, ધરનાને અનંત-મજા અનુકૂળ માની લેવાં, ગમા-અલ્યુગમાના પ્રદેશમાં પ્રવેશ ન કરવો.

ભગવાન શું નથી ક્ષમ્ય કરતા? દંભ.

કોનું પતન સહેલાઈથી ન થાય? જે જ્ઞાનીના, સન્તના અને અનુભવીના સહચારમાં રહે તેનું, જેણે ભગવદ્શરણ લીધું છે તેનું.

પૂજ્ય ગુરુદેવના સાન્નિધ્યની પળોમાં....

સૂરતમાં વ્યક્તિગત મુલાકાતનો કાર્યક્રમ હતો. મુલાકાતીઓની અવરજવર અવિરત હતી. ગુરુદેવની મુલાકાતનો સમય ચાર વાગ્યે પૂરો થતો હતો પરંતુ મુલાકાતીઓનું એકત્રીય આગમન અને બીડને કારણે ગુરુદેવને ઘણું મોડું થયું હતું. ત્રણી ચાર વાગ્યાના સમય દરમિયાન લગભગ બધા જ મુલાકાતીઓ બહારગામથી આવેલ હતા તેથી સમય થઈ ગયો હોવા છતાં ગુરુદેવે મુલાકાત ચાલુ રાખી. તેમાં આજે તો વળી સવારથી દસ વાગ્યાથી જ મુલાકાતીઓનું આગમન શરૂ થઈ ચૂક્યું હતું. પૂ. ગુરુદેવ તેમના નિત્યક્રમમાંથી પરવારીને દસ વાગ્યે બહાર આવ્યા ત્યારે મુલાકાતીઓની ઠીક ઠીક બીડ જામી ગઈ હતી તેથી ગુરુદેવના કહેવાથી પૂ. અહેને કાર્યક્રમની બંધી ગોઠવણ કરી દીધી. કાર્યકર્તાઓને એક એક કામની સોંપણી કરી. લોકો કતારમાં ભિન્ન રહી એક પછી એક ગુરુદેવની મુલાકાતે જવા લાગ્યાં. બારથી ચારનો મુલાકાતનો સમય હોવા છતાં સવા દસ-સાડા દસે ચાલુ કરેલી મુલાકાત સાંજે છેક લગભગ પાંચ-સાડા પાંચે સમ્પૂર્ણ આટાપાઈ. એ આખા ય સમય દરમિયાન બાગ્યે જ ગુરુદેવે નાજિયેરના પાણી સિવાય કશું લીધું હશે! સાંજે મુલાકાતીઓની અવરજવર પૂરી

થયા પછી પૂ. બહેને રસોઈ બનાવી. પૂ. ગુરુદેવ અને બહેન જમી-પરવારીને જહાર આવ્યા ત્યારે લગભગ સાડા છ થઈ ગયા હતા.

અમે સૌ કાર્યકર્તા ભાઈ-બહેનો તો બેઠાં જ હતાં અને વળી કોઈ ને કોઈ દર્શન-મુલાકાત અર્થે આવતું જ રહેતું હતું. જો કે તેઓ આવી-મળીને ચાલ્યાં જતાં હતાં તો વળી કોઈક સત્સંગ-સાન્નિધ્યનો આનન્દ માણવાના આશયથી બેઠા રહેતા હતા. પોતાના નિત્યકર્મમાંથી પરવારીને તરત જ મુલાકાતીઓને મુલાકાત આપવામાં પૂ. ગુરુદેવ અને પૂ. બહેન વ્યસ્ત હોવા છતાં તેમના ચહેરા પર ક્યાંય થાક-કંટાળો-અણુગમો કે શુષ્કતા વર્તાતાં નહોતાં. એથી ઉલટું પૂ. ગુરુદેવ અને બહેન બંનેનાં મુખ પર એક અનેરી ને અલૌકિક તેજસ્વિતા અને પ્રસન્નતા વર્તાતી હતી એક અને બીજા ઉમળકાથી તેઓ સૌ સાથે હળીમળી સૌને આવકાર આપતા હતા. વળી પૂ. બહેને જેટલા સમગાળા દરમ્યાન રસોઈ બનાવી ને રસોડું આટોપી લીધું તે બેતાં અમે સૌ આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયા. રસોડાનું કામ તો સૌ બહેનો કરતી હશે. પણ એાછા સમયમાં, એાછી મહેનતે ઝડપભેર કાર્ય આટોપવાની સૂઝ-સમજ-આવડત બહુ એાછી બહેનોમાં હશે. અસ્તિત્વમાં એાકસ પ્રકારની એક શક્તિ સંચિત થયેલી કે કરેલી હોય તો જ તે શક્ય બની શકે. પૂ. બહેને પૂ. ગુરુદેવના સાન્નિધ્યમાં-સેવામાં રહીને એક આગવી સૂઝ ને શક્તિ પ્રાપ્ત કરી લીધી છે. સૌ બહેનોએ એમાંથી પ્રેરણા લેવી જરૂરી લાગે છે.

વળી પૂ. બહેને બનાવેલ રસોઈમાંથી અમને સૌને માતાજીનો પ્રસાદ આપ્યો. તેનો સ્વાદ કોઈક ઓર જ હતો.

પૂ. ગુરુદેવ ધીરગંભીર બનીને કોઈ યોગીની ધ્યાનસ્થ દશા જેવી પ્રશાંત મુદ્રામાં બેઠા હતા. આખા બ અસ્તિત્વમાંથી નરી પ્રશાંતિ નિતરતી હતી. અંદરનો પ્રકાશ તેમના મુખ પર ઝળાંઝળાં થતો હતો.

બેઠેલાં ભાઈ-બહેનોમાંથી એક મુરખીએ ગુરુદેવને કહ્યું : ગુરુદેવ, આપ કંઈક વાત કરો તો અમને કશું બણવા મળે.

ગુરુદેવ કહે, પ્રવચન મારો વિષય નથી તે તમે સૌ બણો છો. મારું તો એટલું જ કહેવું છે કે તમે સૌ માતાજીની-તમારા ઇષ્ટની ઉપાસનાને આચરણમાં મૂકો. અને પવિત્ર જીવન જીવો. આપણી ઇસ્ત-જવાબદારીઓ પૂરેપૂરી અદા કરવાની અને આત્માના કલ્યાણ માટે, આત્માની ઉન્નતિ માટે સતત પુરુષાર્થ કરતાં રહેવાનું.

ગુરુદેવે વાતની માંડણી કરતાં કહ્યું :

અઠવાડિયા એક પહેલાંની વાત છે. રાત્રે હું સૂઈ ગયો ત્યારે સમ્પૂર્ણ સ્વસ્થ ને સાન્નેસમો હતો. બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળે ચાર વાગ્યે કૈલાસબહેન મને ઉઠાડવા આવ્યાં. મારી આંખ બંધ હતાં જ તે દિવસે શરીરમાં અસ્વસ્થતા ને તાવ લાગ્યો. હું પયારીમાં પડી રહ્યો. થોડી વારમાં હું ન બીકયો એટલે બહેન પાછાં મને ઉઠાડવા આવ્યાં ને કહેવા લાગ્યાં કે 'ગુરુદેવ, ઉઠો ને સમય થઈ ગયો છે. પૂજાપાઠ ક્યારે કરશો? મોડું થશે...' ને સહજ રીતે જ તેમણે મને સહેજ ઢંદોલ્યો-હલાવ્યો. મને અડતાં જ તેમને અખર પડી કે શરીરમાં તાવ છે. તેમણે આશ્ચર્ય વ્યક્ત કર્યું. 'મેં તેમને કહ્યું કે કશો વાધો નથી. કશું નથી. તમે તમારા કાર્યમાં પરોવાઈ જાઓ. હું થોડી જ વારમાં બીડું છું. બહેન તેમના નિત્ય-કર્મમાં પરોવાયાં. મારા શરીરમાં અસ્વસ્થતા તો ધણી હતી. મેં સૂતાં સૂતાં જ માતાજીને વિનંતી ને પ્રાર્થના કરી : 'માતાજી, આપ બણો છો, મેં મારી આખી જિંદગીમાં આપની પાસે કશું માગ્યું નથી. હજી પણ મારે કશું જ બેઈતું નથી. મારે તો કેવળ આપની ભક્તિ અને સેવા કરવી છે.

મારા શરીરમાં અચાનક આ તાવ કર્ચાથી આવ્યો તે હું જાણતો નથી. પણ આજ આપને એટલી વિનંતી ને પ્રાર્થના કરું છું કે મારા નિત્યક્રમની આપની પૂજા કરી શકું તેટલા સમય સુધી તાવ ઉતારી નાખો. પછી જઈએ તો પાછો ચડાવી દેજો... દસેક મિનિટમાં જ મારા શરીરમાં મેં તાજગી, સ્ફૂર્તિ ને શક્તિ અનુભવી. હું મારા નિત્યક્રમમાં પરોવાયો. સમ્પૂર્ણ સ્વસ્થતાથી દરરોજની જેમ મારી દૈનિક પૂજા પૂરી કરી. જાણે કશું જ થયું નહોતું તેમ મને લાગ્યું.

અપોરે એકાદ વાગ્યાથી પાછો તાવ ચડ્યો તે ઠેક સાંજ સુધી રહ્યો. અપોરે ફરીથી તાવ ચડ્યો એટલે બહેને મને ઘવા લેવા કહ્યું. મેં ના કહી. મેં કહ્યું કે, 'આ દેહને જેટલું ભોગવવાનું બાકી હોય તેટલું ભોગવી લેવા દો. શરીર અને આત્મા બે ભિન્ન છે. શરીરની માવજતમાં ખેંચાવા કરતાં આત્માની ઉન્નતિ અર્થે જ હું વધુ ને વધુ પ્રયત્નશીલ રહું તેમ મને લાગે છે...'

ગુરુદેવે તો અહીં વાત પૂરી કરી. પરંતુ તે આપણને ઘણું કહી જાય છે. આપણે સૌ તો હજી કેવળ ઉપાસનાનો એકડો જ ધૂંટી રહ્યા છીએ. પૂ. ગુરુદેવ આ કક્ષાએ પહોંચ્યા પછી પણ માતાજીની ભક્તિ કરવા, સેવા-ઉપાસના માટે કેટલા આતુર બની રહે છે તે આપણને આ નાનકડા પ્રસંગ પરથી સમજાશે.

તેમણે માતાજીને કરેલ વિનંતીમાં માતાજી પ્રયેનો કેટલો ઉત્કટ પ્રેમ અને ભક્તિ અર્થે કેટલી તીવ્ર લગન અને ઉત્કંઠા વર્તાય છે! તેમણે બહેનને આપેલ પ્રત્યુત્તરમાં એક જ્ઞાનીનું ગાંભીર્ય ઊભરાઈ આવે છે. મિતલાખી અને શાસ્ત્રોના ઊંડા અધ્યયનથી-તેની ચર્ચાઓથી વેગળા રહેતા કે રહેલા ગુરુદેવમાં કેટલું ઊંડું તત્ત્વજ્ઞાન ભર્યું પડ્યું છે! એ જ્ઞાનને તેમણે અદ્ભુત કરેલ ને પચાવેલ છે તે આના પરથી પ્રતીત થાય છે.

અહીં તેમનામાં ભક્તિ, જ્ઞાન ને કર્મ-એમ ત્રણેયનો સંગમ જોવા મળે છે.

આત્મસાક્ષાત્કારની કોટિએ-નિર્વિકલ્પ અવસ્થા સુધી પહોંચી ચૂકેલ આ સન્ન ગુરુદેવ શ્રી શાસ્ત્રીજી કર્મ ભોગવવા અને માની ભક્તિ કરવા બંને આટલી હદે તત્પર રહેતા હોય તો આપણા સામાન્ય મનુષ્યે તો કેટલી તત્પરતા-સમગતા દાખવવી રહી! અને તેમની કેટલી નમ્રતા! તેમણે પ્રથમથી જ ફરજ અને કર્તવ્ય ભાવથી પ્રેરણાને જ ઉપાસના આદરી હતી અને આજે સાક્ષાત્કાર કર્યા પછી પણ તેઓ એ જ ફરજ અને કર્તવ્ય પ્રત્યે પૂરેપૂરા સભાન છે. તેથી જ તેઓ ઉપાસનાનું કર્તવ્ય-ફરજ બજાવવા પોતાને શક્તિ આપવા માતાજીને પ્રાર્થના અને વિનંતી કરે છે. અન્યથા તેમનાં તો જન્મોજન્મનાં પુષ્પ સંચિત્ છે. તેમણે આ ભવે પણ માતાજીનો સાક્ષાત્કાર પ્રાપ્ત કરી લીધો છે. માતાજીના તેઓ સમ્પૂર્ણ પ્રીતિપાત્ર બની ચૂક્યા છે. તેમણે નમ્રશીખ ભક્તિ અને ભક્તિની શક્તિને આત્મસાત્ પણ કરી લીધી છે. તેઓ માતાજી સાથે પ્રતિપળ સાયુજ્ય અનુભવી શકે છે. તેઓ પોતાની બધી જ હસોટીમાંથી પાર ઊતર્યા છે. અને તે મુજબ તેઓ સહેજ અસ્વસ્થ સ્વાસ્થ્યને કારણે પૂજામાં-નિત્યક્રમમાં ન બેસત તો કંઈ તેમણે ગુમાવવું ન પડત તેમ આ લખનારને લાગે છે, તેમ છતાં પણ તેમ ન કરતાં તેઓ પૂજા માટે-ઉપાસનાના નિત્યક્રમ માટે આતુર ને તત્પર બન્યા તે માતાજી પ્રત્યે તેમની ફરજ અને કર્તવ્યનું જ્ઞાન-પ્રતીતિ કરાવે છે.

તેમનો મા-બાળકનો સમ્બન્ધ અને નિષ્કામ ભાવનો આદર્શ અહીં પણ આ રીતે ચરિતાર્થ થતો જોવા મળે છે. આ પ્રસંગ આપણને સૌને ફરજ અને કર્તવ્યનાં પ્રેરણા પ્રત્યે સમગ ને સભાન કરે છે.

જીવન અને સંસારની પળોજીમાં અટવાતાં આપણે સમ્પૂર્ણ શ્રદ્ધા સેવી શકતાં નથી અને શરણાગતિ અનુભવી શકતાં નથી. આપણે આમ નમ્ર બની શકતાં નથી. અન્તરથી પ્રાર્થના પણ કરી

શક્તિ નથી. આવી તીવ્રતા-ઉત્કટતા, પ્રેમ, લગની ને ઉત્કંઠા પણ અનુભવી શકતાં નથી. પછો ઉપાસનાની તો વાત જ શી કરવી ? ગુરુદેવે ત્રણ, પાંચ, સાત કે અગિયાર માળા કરવાનું કહ્યું છે તેથી જમે તેમ માળાના મથકા ધસડી મારવામાં, પૂરા કરવામાં આપણે ઉપાસના કર્યાનું મિથ્યાભિમાન અનુભવીએ છીએ. દરેક જણ આ પ્રમાણે પોતાના અન્તરને, પોતાના નિત્યક્રમના આચારને તટસ્થપણે જોવા-તપાસવાનો પ્રયત્ન કરશે તો તેની પ્રતીતિ કરતા જણાશે.

પૂ. ગુરુદેવે ઉપાસના અર્થે બ્રહ્મમુહૂર્ત-આરથી સાત-નો સમય સર્વોત્તમ કહ્યો છે, પણ બ્રહ્મમુહૂર્તમાં જાત્ર તથા, ઊઠવું, પથારી છોડવાં ને માતાજીની ભક્તિમાં-ઉપાસનાના નિત્યક્રમમાં વ્યસ્ત થવું-પરોવાવું આપણામાંથી કેટલા માટે શક્ય બને છે ? આપણે અવિરતપણે તેમ કરી શકતા નથી. એમાં કેટલાક અપવાદ પણ હશે. અને બ્રહ્મમુહૂર્તમાં ન ઊઠવા માટે આપણી પાસે અનેક બંધાનાં છે. એ આવાં અનેક બંધાનાં ને અન્તરાયો આપણને માતાજીની સમીપ પહોંચવામાં વિલમ્બ કરાવે છે અને આપણી સમ્પૂર્ણ અપૂર્ણતા સાબિત કરે છે પણ એ અપૂર્ણતાને પૂરવા આપણે શક્તિમાન નથી. આપણે સન્નિષ્ઠ પ્રયાસ પણ કરતા નથી.

મને લાગે છે કે ગુરુદેવની વિરલ ને મહાન નમ્રતામાંથી એકાદ અંશ લઈને પણ અંતરથી-અંદરથી નમ્ર બનવાનો પ્રયાસ આદરીશું, તો એ નમ્રતાના અંશમાંથી જ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિના અંકુરો ફૂટશે. ઉપાસના અંગે રસ, રુચિ પેદા થશે.

આપણે નમ્ર બની પ્રાર્થનાનો આધાર લઈશું. તે આપણી ઊંધ, આળસ, જડતા, પ્રમાદ, લોભ, લાલચ, અહંકાર ને કર્મની કઠણાઈઓથી કંઈક અંશે પણ વેગળા થઈ ઉપાસનાને અભિમુખ બની પ્રવૃત્ત થઈ શકીશું.

પૂ. ગુરુદેવ આ કક્ષાએ પહોંચ્યા પછી પણ કર્મ જોગવવા તત્પર બને છે. માતાજીને ફરિયાદ નથી કરતા પણ ઉપાસનાનું સાતત્ય જાળવવા તત્પર ને સહાન રહે છે. ભક્તિ કરવા શક્તિ માટે જનનીને પ્રાર્થના કરે છે.

આપણે નાની નાની બાબતોમાં અકળાઈ જઈએ છીએ. ગુરુદેવ અને માતાજી સમક્ષ ફરિયાદ કરી વારંવાર રજૂઆત કરી તેમને પૂજીએ છીએ પણ તેમના આદેશો-આદર્શોનું આચરણ કરવા તત્પર નથી થતા.

તેમના સાન્નિધ્યમાં આવનાર આપણે સૌ ફરિયાદો કરવાનું બંધ કરી નમ્ર બની માતાજીના ને ગુરુદેવના સાન્નિધ્યમાં-શરણમાં રહી કેવળ ઉપાસનાના અભિમુખને અપનાવીશું તો ક્રમશઃ આપણે આમળ વધી શકીશું તેમ મને (આ લખનારને) લાગે છે. અહીં કોઈ એમ ન માની એસે કે આપણી સમસ્યાઓ મૂંઝવણો ગુરુદેવ સમક્ષ રજૂ ન કરીએ. આપણે આપણી રજૂઆત કરી માર્ગદર્શન અવશ્ય માગીએ, પણ મારો નિર્દેશ ફરિયાદ ન કરવા તરફ છે.

શરીર અને આત્મા એ બિન્ન છે. આત્મા અમર છે. શરીર નાશવન્ત છે. સમયના બિન્ન તબક્કે આત્મા એક શરીરમાંથી નીકળી અન્ય શરીરમાં પ્રવેશ કરે છે એટલે મહારવ આપણા-મનુષ્યના શરીરનું નથી. આત્માનું છે. આત્માની સમૃદ્ધિ અર્થે-દીપ્તિ અર્થે મનુષ્યે પ્રયત્ન આદરવાનો રહે છે. આત્માને ઉન્નત-ઉજ્જવળ બનાવવાનો છે. આત્મા એ પરમાત્માનું નિવાસસ્થાન છે. આત્મામાં પરમાત્મા ધિરાજોડો છે ને એ પરમતત્ત્વની આરાધના અવિરતપણે કરવાની મનુષ્ય માત્રની ફરજ છે. એમાં અનેકવિધ વ્યવધાનો-અન્તરાયો આવતાં રહે છે. એ પાર કરીને એમાંથી પસાર થઈને પણ ઉપાસનાને આધીન બની એમાં રત રહેવાનું મનુષ્યનું પરમ પવિત્ર કર્તવ્ય છે.

ઉપાસનામાં આવતાં વ્યવધાનો અનેક પ્રકારનાં હોય છે. શારીરિક, માનસિક, કૌટુંબિક, સામાજિક વગેરે.

શરીરની સહેજસાજ નજીવી માંદગી, અસ્વસ્થતા કે કોઈ મોટા રોગ મનુષ્યની ઉપાસનાના દૈનિક ક્રમમાં અન્તરાયરૂપ બની શકે છે. શરીરની માંદગીને કારણે સહજ રીતે જ શરીરમાં થોડીક અશક્તિ-અસ્વસ્થતા આવે છે, જેને પરિણામે ક્યારેક એવું બની જાય છે કે નિત્યક્રમ ને સમય પ્રમાણે ઉપાસના અશક્યવત્ લાગે છે પણ મનુષ્યના હૃદયની ઊંડી શ્રદ્ધા અને શરણાગતિપૂર્વકની પ્રાર્થના અને ઉત્કંઠા, ઉત્સાહ અને લગની તેની ઉપાસનાના નિત્યક્રમને જાળવવા સમર્થ બને છે.

અહીં મહત્ત્વ શરીરની માવજત કરતાં પણ આત્માની માવજતનું વધારે આંકવાનું છે. આત્મા અમર છે-શાશ્વત છે. શરીર નાશવન્ત છે. તેથી તેની પરવા કર્યા વિના જે શાશ્વત છે તેની જ વિશેષ પરવા-કાળજી રાખવાની છે. તેની માવજત કરવાની છે. આત્માની માવજત માટે પરમતત્ત્વના અસ્તિત્વનો સ્વીકાર સૌ પ્રથમ જરૂરી છે. એ સ્વીકાર પછી તેનામાં શ્રદ્ધા અને શરણાગતિ રાખી તેની આરાધના-ઉપાસના-જપ કરવા જરૂરી બની રહે છે. મનુષ્યનાં અવિરત ઉપાસના-જપ દ્વારા પરમતત્ત્વ પ્રત્યેના પ્રેમ-લગની-ઉત્કટતા-શ્રદ્ધા ને શરણાગતિ એટલા બધા દૃઢ થતાં જાય છે કે એમાં સતત ભરતી ચઢતી રહે છે. દૈનિક ઉપાસનામાં આવતાં વ્યવધાનો-અન્તરાયોની લેશ માત્ર પરવા-દરકાર કર્યા વિના સતત આરાધ્ય તત્ત્વની કેવળ ઉપાસનાની ખેવના રાખે છે-સેવે છે ત્યારે મનુષ્યના આત્માનો વિકાસ થાય છે. અદરથી એક શક્તિ પ્રગટે છે. આત્માની આ જ એક માત્ર માવજત છે. સંમાર્જન છે. જે મનુષ્યે સૌએ કરતાં રહેવું જોઈ એ તેમ લાગે છે.

□

શુભેચ્છા સહિત :

ઘર : ૩૬૫૦૫
ફોન : ૪૨૧૫૪

ડૉ. જયંત વાડીલાલ ગીલીટવાલા

દરેક જાતનો જરી કસબ ગીલીટ કરનાર

ડૉક્ટર જયંત ફેબ્રીકસ

હુવી ડ્રેસ મટીરીયલ્સ પોલીસ્ટર

: ફોન :

પ્લોટ નં. ૧૩/૧, ખટોદરા
ઉધનારાં, સુરત

૪૪

: રહેઠાણ :

૯/૫૧૮ ઠાટસહીલ રોડ,
સુરત-૧

શાસ્ત્રોચ્ચિ

પ્રશ્ન : ઉપાસના અને સાધનામાં શું તફાવત છે ?

ઉત્તર : ઉપાસના અને સાધનામાં રચૂળ-સૂક્ષ્મ જેવો ભેદ છે. સાધનાનો અર્થ ખૂબ સ્પષ્ટ છે. એ એક સાધન છે. જેના દ્વારા સાધક કશુંક સિદ્ધ કરવા-પ્રાપ્ત કરવા અપેક્ષા રાખે છે. સાધના દ્વારા કશુંક સાધવાનું ધ્યેય હોય છે. તેમાં કોઈ ખાસ ઊંડાણ હોતું નથી. એ ક્ષણ સિદ્ધિની અપેક્ષા હોય છે. અમુક જ સમયગાળાની તેની મર્યાદા હોય છે. અમુક સમયમાં સાધના પૂરી થઈ જતી હોય છે.

ઉપાસના અનન્ત હોય છે. પરમાત્મા તરફ પોતાના ધૃષ્ટ તરફ જવાની, તેની સમીપ પહોંચવાની સતત કાર્યશીલતાનો સમાવેશ ઉપાસનામાં થાય છે. ઉપાસનાનો હેતુ પરમ તત્ત્વ સુધી પહોંચવાનો ને તેને આત્મસાત્ કરવાનો છે. ઉપાસના એટલે પરમાત્માની નજીક જવું-એસવું તે. ઉપાસના આત્મકલ્યાણ અર્થે-સ્વ ને પરના હિતાર્થે કેવળ એક પ્રવૃત્તિ બની રહે છે. એમાં આત્માનો ઉદ્ધાડ, આત્માનો વિકાસ-ઉન્નતિ શક્ય બને છે. આત્મા જાગૃત બને છે. જીવનની નશ્વરતા અને શાશ્વતાનું જ્ઞાન થાય છે. શાશ્વતનું આ જ્ઞાન માનવીને ઉપાસનાને અભિમુખ બનાવે છે. તેમાં લીન બનાવે છે. આત્માનો ઉદ્ધાડ થતાં જ પરમતત્ત્વની-પરમાત્માની ઝાંખી-પ્રાપ્તિ શક્ય ને સંભવિત બને છે. પરમાત્માને નિરંતર પ્રેમથી યાદ કરવાની એક પ્રવૃત્તિને ઉપાસના કહેવાય છે. આ પ્રવૃત્તિની નિયમિતતા આત્મસાક્ષાત્કાર સુધી લઈ જાય છે. ઉપાસનાની નિયમિતતા-નિરંતરતા ઉપાસકને તેજસ્વી, નિયમિત, એકસ ને પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ અર્પે છે.

પ્રશ્ન : પૂજનનું સ્થાન-આસન અને માળા દરેક વ્યક્તિનાં જુદાં જુદાં હોવાં આવશ્યક છે ? ધરનાં બધાં જ સભ્યો એક જ સ્થાન, આસન કે માળાનો ઉપયોગ કરી શકે કે કેમ ?

ઉત્તર : ધરનાં દરેક સભ્યો એક જ સમયે એક જ સાથે પૂજનમાં એસતાં હોય તો પૂજના ઓરડામાં થોડે થોડે અન્તરે એકબીજાને સ્પર્શ ન થાય અને વિક્ષેપ ન પડે તે રીતે, પોતપોતાના આસન પર એસી જ બેસી શકે છે, માળા ફેરવી શકે છે. એટલે પૂજનનો સમય દરેકનો એક જ હોય તો આસન-માળા જુદાં હોય એ સ્વાભાવિક છે, પણ એક જ સ્થાન, આસન કે માળાનો ઉપયોગ ધરની દરેક વ્યક્તિ કરી શકે છે. એમાં કશું અનુચિત નથી.

પ્રશ્ન : ગુરુમન્ત્રો અનેક હોઈ શકે ખરા ?

ઉત્તર : હોઈ શકે. અનેક સન્તો કે એક ધરતાં અન્ય ગુરુ પાસેથી મન્ત્રદીક્ષા પ્રાપ્ત કરી તદ્દનુસાર તેના જ બે-ઉપાસના થઈ શકે છે. પરન્તુ મહત્ત્વ તો ગુરુ, મન્ત્ર, ઉપાસના અને જપના મૂળ હોઈને સમજવાનું ને તેને આચરણમાં મૂકવાનું છે. દરેક સન્તના આદેશને-તેમના માર્ગદર્શનને અનુસરીને તે પ્રમાણે જીવનનું ધકતર કરવાનું છે. પ્રભુપ્રીત્યર્થે ઉપાસના કરવાની છે. કોઈ વ્યક્તિ ગાયત્રી મન્ત્ર સાથે ઈ નમઃ શિવાય કે શ્રીકૃષ્ણ શરણું મમ કે નવકાર મન્ત્ર પણ જપી શકે છે. પણ એ જપમાં-એ ઉપાસનામાં પ્રાણુતત્ત્વ-પ્રેમ, લગની, ઉત્કંઠા, તીવ્રતા હોવાં આવશ્યક છે. અન્યથા તે કેવળ વ્યર્થ પ્રવૃત્તિ જ બની રહેશે. સમયનો દુર્વ્યય થશે.

દરેકનું ગન્તવ્યસ્થાન એક જ છે. ધ્યેય એક જ છે. પરમતત્ત્વ સુધી પહોંચવાનું-તેની પ્રાપ્તિ

કરવાનું. તેથી આપણને જે સરળ ને અનુકૂળ પડે તે અપનાવવાનું-આચરવાનું. જે કંઈ કરીએ તે શ્રદ્ધા-શરણાગતિથી કરવાનું, વાદવિવાદમાં, ચર્ચામાં કે વિતંડાવાદમાં ન ઊતરી પડીએ તે જોવાનું છે.

પ્રશ્ન : સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામનું રહસ્ય શું ?

ઉત્તર : પરમાત્માના-માતાજીનાં ચરણોમાં આઠેય અંગો સહિત શરીરને એક દંડ એટલે કે લાકડી જેવું સીધું Straight (સરળ) બનાવી ધરી દેવું. એ રીતે પ્રભુને પ્રણામ કરવા. મનુષ્ય જ્યારે સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરે છે ત્યારે તે પોતાની શરણાગતિ જાહેર કરે છે. અસહાયતા વ્યક્ત કરે છે. આ રીતે સીધા જ પરમાત્માનાં ચરણોમાં જવાથી-પડવાથી મનુષ્યના હૃદયની ભાવના-પ્રાર્થના વ્યક્ત થાય છે કે, હે મા, હું સર્વ રીતે નિઃસહાય થઈને તારે શરણે આવ્યો છું. તારા સિવાય મારો કોઈ આરો નથી. તું મને ઊગાર. તું મને અપનાવી લે. પ્રભુ પ્રત્યે માતાજી પ્રત્યે પ્રેમના-ભક્તિના અંતરમાંથી ઉદ્ભવતા એક આવેશથી માનવી આમ માતાજીનાં-છાટનાં-ગુરુનાં ચરણોમાં સંપૂર્ણ શરણાગતિ સ્વીકારીને આવી પડે છે.

હૃદયમાં ઉદ્ભવતા એક સહજ ભાવાવેશથી જ વ્યક્તિ આમ કરવા પ્રેરાય છે. તેથી દરેકે પોતાની શરણાગતિ દાખવવા આમ કરવાની કોઈ આવશ્યકતા પણ નથી.

પ્રશ્ન : આધ્યાત્મિકતા એટલે શું ?

ઉત્તર : અધ્યાત્મ શબ્દ પરથી આધ્યાત્મિકતા શબ્દ ઊતરી આવ્યો છે. અધ્યાત્મ એટલે અધિ + આત્મ-આત્માને લગતું, આત્માને માટે જે અધિક-વધારે છે તે. આત્માની પુષ્ટિ માટે વિશેષ કરાતી પ્રવૃત્તિઓને આધ્યાત્મિકતાને નામે ઓળખવામાં આવે છે. મન, વચન ને કર્મથી પવિત્ર રહેવાનો-અનવાનો,-જીવવાનો સંકલ્પ કરી, એ સંકલ્પ ચરિતાર્થ કરી, સમ્પૂર્ણ શ્રદ્ધા અને શરણાગતિથી પોતાના છાટની-માતાજીની-ઉપાસના કરવી, નિરંતર કરતાં રહેવી અને તેમાં આગળ વધતા રહેવું તે સાચી આધ્યાત્મિકતા છે.

પ્રશ્ન : આધ્યાત્મિક પ્રગતિની નિશાની શી છે ?

ઉત્તર : માનવીની આધ્યાત્મિક-ઉપાસનાકીય પ્રવૃત્તિઓ નિરંતર ચાલતી રહે, એમાં કોઈ પણ અંતરાય આવે, મુશ્કેલી આવે તો પણ તેમાં અડીખમ રહી તેની પરવા કર્યા વિના જીવન-ઉપાસનાનો ક્રમ અવિરત ચાલતો રહે, જીવનના ઝંઝાવાતો-આપત્તિઓ-મુસીબતોમાં પણ મનમાં શાંતિ, સ્વસ્થતા રહે, માતાજીને-છાટને પોતાની સ્થિતિનું નિવેદન કરાય પણ વારંવાર ફરિયાદ ન થાય, પ્રભુને દોષ ન દેવાય, એને કર્મની ગતિ સમજી સ્વીકારી લેવાય, સહન કરી લેવાની વૃત્તિ અંદરથી જ જાગે, એમાંથી ઉકેલ પ્રાપ્ત કરવાની પ્રેરણા-માર્ગ આપોઆપ જ પ્રાપ્ત થાય, ઈશ્વરમાં-માતાજીમાં શ્રદ્ધા-શરણાગતિ વધુ દૃઢ થતાં જાય, ઉપાસનામાંથી ચલિત થવાનો વિચાર પણ ન આવે, અંદરથી શાંતિ, સ્વસ્થતાનો પ્રવાહ એકધારે વહેતો લાગે, ધર, કુટુંબ, સમાજ પ્રત્યેની ફરજો-જવાબદારીઓ અદા કરવામાં આનન્દ આવે, કોઈને પણ મંદદર્શ થવા અંતર તત્પર રહે, કોઈ માટે વેર, દ્વેષ, ઇર્ષ્યાભાવ ન જાગે, અહંકારથી વેગળા રહેવાનો પ્રયત્ન થાય કે રહેવાય, અને અસ્તિત્વમાં સતત સદા ઝગજગતા-આર્દ્રતા, કટુતા અનુભવાતી રહે તેવી સધળી પ્રવૃત્તિઓ અને વૃત્તિઓના સધળા મનોવ્યાપારને આધ્યાત્મિક પ્રગતિ તરીકે લેખી શકાય.

પ્રશ્ન : સાચો ખાર્મિક કોણ કહેવાય ?

ઉત્તર : જેમણે પોતાના જીવનમાં નીતિ અને પ્રમાણિકતાનાં મૂલ્યો હાસલ કર્યાં છે, અને જીવનનાં દરેક ક્ષેત્રમાં દરેક સોપાન પર તે રીતે જ (નીતિ અને પ્રમાણિકતાથી) ચાલે છે, જેમણે પરિપુને નાધ્યાં છે, જેમનું જીવન મન, વચન ને કર્મથી પવિત્ર છે, કોઈનું ખરાબ કરવાની જેના

મનમાં લેશ માત્ર પણ લાવના નથી, જે સર્વ માટે સમભાવ અને પ્રેમ રાખે છે, કોઈને પણ મદદરૂપે થવાની તમન્ના દાખવે છે તે તક મળતાં તરત જ જે નિષ્કામ ભાવે ઝડપી લે છે એવી વ્યક્તિઓને સાચી ધાર્મિક ગણી શકાય.

ધર્મને અહીં વિશાળ અર્થમાં લઈએ તો ધર્મ એટલે પવિત્ર દુરજ. આ પવિત્ર દુરજને જે વ્યક્તિ પૂરી નિષ્ઠાથી અદા કરે છે તે સાચી ધાર્મિક છે, તે સાચો ધર્મ છે ધર્મ એટલે સત્ય અને સત્ય એટલે પરમાત્મા જેઓ સત્યનું આચરણ કરે છે, તેઓ એક યા બીજી રીતે પરમાત્માનું જ આચરણ કરે છે, પરમતત્ત્વને જ સેવે છે. એટલે એવી સત્યાચરણ કરતી વ્યક્તિઓ આપોઆપ પ્રભુની-છાંટની પ્રિય-કૃપાપાત્ર બને છે.

મન, વચન અને કર્મથી પવિત્ર જીવન જીવતા મનુષ્યો ઈશ્વરના અસ્તિત્વને માને કે ન માને તેમ છતાં ઈશ્વરનો અનુગ્રહ તેના પર અવિરત ઊતરતો રહે છે. તેનામાં ઈશ્વરનો વાસ થાય છે. આવી વ્યક્તિનો આત્મા અને સમગ્ર અસ્તિત્વ પવિત્ર બની બચે છે. એ પવિત્ર આત્મા-અસ્તિત્વમાંથી પરમ તત્ત્વનો પ્રકાશ આપોઆપ રેલાય છે. કારણ એ આત્મા જગત છે. એમાં અંદર પ્રકાશ વ્યાપી જાય છે. એવો પ્રકાશવન્તો આત્મા ધર્મની પરમ ને ચરમ અવસ્થા પ્રાપ્ત કરે છે.

પ્રશ્ન : સત્કર્મ એટલે શું?

ઉત્તર : સત્ એટલે સારું - શુભ. કર્મ એટલે કાર્યો. શુભ કાર્યો કયાં અને કેવાં હોય? ઉપરોક્ત પ્રશ્નના પ્રત્યુત્તરમાં જે વચ્ચે વ્યુ છે તેને આચરણમાં મૂકીએ ત્યારે સત્કાર્યો કરેલાં કહી શકાય. આ સત્કાર્યો વ્યક્તિગત, કૌટુંબિક ને સામાજિક ને અન્તે દેશ ને વિશ્વના ઉત્થાન માટે પણ ઉપકારક છે તેથી તેવી આચાર સંહિતા ઘડાય-અમલમાં મુકાય તો શાંતિ ને સુખ બહુ દૂર નહિ રહે.

પ્રશ્ન : ઘી, તેલ કે દીવેલના જુદા જુદા દીપકોની શી મહત્તા? ખરેખર દીવો શેનો હોઈ શકે?

જવાબ : ઘૂતદીપ-ગાયના ઘીને દીવો કરવો ઉત્તમ મનાય છે. કારણ ગાય એક પવિત્ર પ્રાણી-આત્મા છે, તેનું દૂધ પણ પવિત્ર ને પૌષ્ટિક મનાયું છે. તેના દૂધમાંથી બનતી વાનગી-ઘી પણ પવિત્ર લેખાય છે. તેથી પરમાત્માની ઉપાસનામાં થતા દીપમાં ગાયનું ઘી પૂરવામાં આવે છે. ગાયને આપણે માતા-શક્તિ રૂપે ગણી છે. ગાયના ઘીની ચોક્કસ સુવાસ છે, એથી સાંત્વિક વાતાવરણ પ્રગટે છે એમ અમને લાગે છે.

થોડીક વ્યવહારુતાથી જોઈશું તો ઘી, તેલ, દીવેલ કે મીણબત્તી-ગમે તે જ્યોત પ્રગટાવવાનું પ્રકાશ પ્રગટાવવાનું એક સાધન માત્ર છે. માધ્યમ છે. મહત્ત્વ દીપનું-જ્યોતનું-પ્રકાશનું છે. સાધનનું નહીં. તેથી અનુકૂળતા પ્રમણે જે સુલભ હોય તે ઘી, તેલ, દીવેલ કે મીણબત્તી પ્રગટાવી શકાય છે. જે કે મીણબત્તી બહુ ટૂંક સમયમાં ઓગળી જાય છે.

આપણને તો પ્રકાશ જોઈએ છે. પ્રકાશની આપણે આરાધના કરવાની છે. તેને પામવાનો છે. દેવસ્થાનમાં કેવળ દીપ પ્રગટાવવાનો છે. એનું માધ્યમ-સાધન ગમે તે હોય. એટલું જ નહિ, વીજળીના નાના મોટા બદ્ધનો પણ પ્રકાશ થઈ શકે છે. પ્રકાશ માટે મંદિરમાં વીજળીની-લાઈટની પણ વ્યવસ્થા થઈ શકે છે. જેવી જેવી સુલભતા, આવશ્યકતા, અનુકૂળતા.

તેમ છતાં દીપ જ્યોતનું દર્શન બનેડું ને અંધકેડું આકર્ષણ જન્માવે છે. તેનું દર્શન શાતાકારી નીવડે છે. દીપની જ્યોતનાં દર્શનમાં ચિત્ત એકાગ્ર થવાનો પ્રયાસ આદરે છે કે એકાગ્ર થાય છે. ધીના દીવાથી વાતાવરણ પવિત્ર ને શાતાકારી બને છે, જ્યારે અન્ય દીવાથી વાતાવરણ કલુષિત-ઉત્તેજિત બને છે તેથી ધીના-ગાયના ઘીના દીવાનો સ્વીકાર થયેલો છે.

આધ્યાત્મિક કેડી, જાન્યુઆરી, '૯૭]

૨૬

કાવ્યપ્રસાદ

શિષ્યજન તો તેને રે કહીએ

શિષ્યજન તો તેને રે કહીએ,

શિર સાટે ગુરુનું વચન પાળે રે,

સદ્ગુરુના શરણમાં રહીને

પ્રભુભજનમાં સઘળું સુખ લાળે રે....શિષ્યજન૦

સુખદુઃખ નિજ કર્મના ફળ સમજે

ગુરુવચનમાં વિધાસ ધરે રે,

જડ-ચેતન સઘળે હરિ નિરખે

લેહ કદી નવ હૈયે ભરે રે....શિષ્યજન૦

સદા તત્પર પરમારથ કાજે રે

ગુરુ આજ્ઞા સદા શિર જે ધરે રે,

ધન્ય એવા શિષ્યજન

ભવન ગુરુચરણે સમર્પે રે....શિષ્યજન૦

સંત સમાગમમાં રત રહે નિશદિન

સાંભળે સદા અમરતવાણી રે,

નર ઈન્દ્ર ગુરુના ચરણે જઈને

જ્ઞાનસુધાનું પાન કરે રે....શિષ્યજન૦

પરદુઃખે દુઃખી, પરસુખે હરખ પામે રે,

દોષ પોતાના જુએ નિંદા ન કરે કેની રે

ક્રોધ-લોભ-મોહ અભિમાન ત્યાગે ને

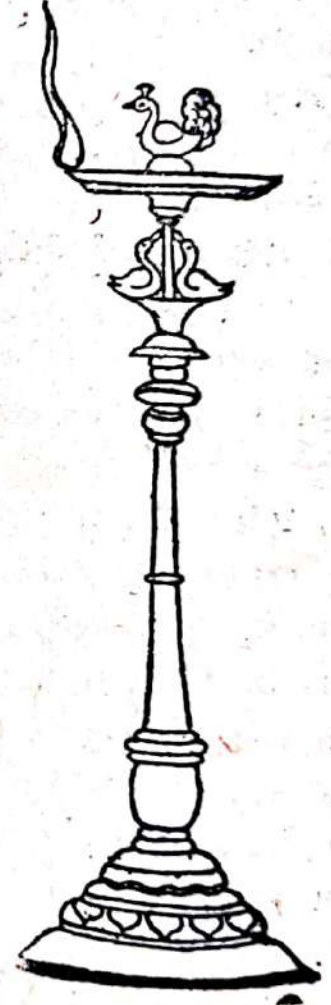
લેહ ગુરુ ને હરિમાં નવ નિરખે રે....શિષ્યજન૦

સાચો શિષ્ય એને રે જાણીએ

દિલની વાતો ગુરુથી નવ છુપાવે રે

જાપ ને સંતાપ મિટાવે મારા ગુરુજી

દયાનો દરિયો ભવની ભાવટ લાંગે રે ....શિષ્યજન૦

સમાચાર

- * તા. ૧૪-૨-'૮૭, ૧૫-૨-'૮૭ વ્યક્તિગત મુલાકાતનો કાર્યક્રમ : મુંબઈમાં :
સ્થળ : ગંગાદાસની વાડી, બાબુલનાથ મહાદેવ પાસે, ચોપાટી, મુંબઈ
સમય : બપોરના ૧૨-૦૦ થી ૪-૦૦ સુધી.
- * ચૈત્રી નવરાત્રી તા. ૩૦-૩-'૮૭ થી ૭-૪-'૮૭ સુધી.
અનુષ્ઠાન કરવા ઇચ્છતાં લાઈઝેન્સોને પૂજ્યશ્રી આશીર્વાદ પાઠવે છે.
- * ૧૯૮૭ ના વર્ષનું આપનું લવાજમ રીન્યુ કરાવી લેશો.

મા ગાયત્રીની કૃપા અને પૂ. શાસ્ત્રીજીના આશિષ અમ સૌ
પર અવિરતપણે વરસતા રહેા એવી અભ્યર્થના સહિત

NARENDRA PROCESSING INDUSTRIES

Tele. : Factory : 41177 * Resi. : C/o 42689

33-1, Plot No. 1, Behind Sub-Jail, Khatodra,
SURAT - 395 002

પૂ. ગુરુદેવના આશીર્વાદની અભ્યર્થના સહિત

આરતી ટ્રેડર્સ

જનરલ મરચન્ટ

' ભ ગ વ તી '

ઉપવાડા - રૂ. ૩૬૧૨૮૫

પ્રખર ગાયત્રી-ઉપાસક પૂ. શ્રી શાસ્ત્રીજી

પૂજ્ય ગુરુદેવની મુલાકાત

- * આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિથી ત્રસ્ત કોઈપણ વ્યક્તિ, જ્ઞાતિ, ભતિ, સમ્પ્રદાય કે ધર્મનાં બન્ધનો સિવાય વિનામૂલ્યે પૂજ્ય ગુરુદેવની મુલાકાત લઈ માર્ગદર્શન મેળવી શકે છે. પ્રત્યક્ષ મુલાકાત શક્ય ન બને તો પણ પૂજ્ય ગુરુદેવના આદેશ અનુસાર ગાયત્રી મહામંત્રની ત્રણ માળાને જીવનના અનિવાર્ય દૈનિક કાર્યક્રમમાં વણી લેજો.

મુલાકાત સ્થળ : ' નીલોષા ' બંગ્લો,

ત્રિમૂર્તિ સોસાયટી, ગવર્નમેન્ટ પાંચ બંગલા પાસે,
ગુલમોર ફ્લેટ્સ પાછળ, ગુલબાઈનો ટેકરા,

અમદાવાદ-૧૫.

સમય : બપોરના ૧૨-૦૦ થી ૨-૦૦ (૧૦૨ વ્યક્તિને મુલાકાત)

શનિ-રવિ તથા જાહેર રજાના દિવસે બંધ.

- * પૂજ્ય ગુરુદેવ આપના પત્રો વાંચે છે, પરંતુ લેખિત જવાબ પાઠવતા નથી.
- * શારીરિક-માનસિક રોગો માટે પૂ. ગુરુદેવ જીવનજીવ આપે છે. સ્વચ્છ ખાલી ખાટલી સાથે લાવવી, જેથી અભિમંત્રિત જીવનજીવ આપી શકાય.

